

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Andra kammaren.

Nr 13.

Torsdagen den 13 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Anderson i Mejstad, som vid kammarens sammanträde den 10 januari 1944 med läkarintyg styrkt sig från och med samma dag tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag intagit sin plats i kammaren.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare, fru *Sigrid Ekendahl*, på grund av sjukdom (Appendicit ac.) är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet tiden 13—23 april 1944 intygas.

S:t Eriks sjukhus den 6 april 1944.

Sigurd Elvin,
läkare vid sjukhuset.

Härmed intygas, att konsul *Otto Wallén* på grund av blodkärllssjukdom fortfarande är oförmögen deltaga i riksdagens arbete fr. o. m. 13 april till månadens slut.

Saltsjöbaden den 6 april 1944.

C. G. Danielson,
leg. läkare.

Härmed intygas, att riksdagsman *Ola Isaksson* till följd av Pharyngobronchitis samt Myocarditis är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet t. o. m. den 30 april 1944.

Kristianstad den 12 april 1944.

Hans Silwer,
med. dr. lasarettsläkare.

Härmed intygas att riksdagsman *Ewald Lindmark*, Drängsmarksby, på grund av sjukdom — seq. p. rammol. cerebri — är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. 13 april t. o. m. 15 maj.

Skellefteå den 6 april 1944.

L. Abramson.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarutlåtande får undertecknad vördsamt hemställa om ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 10 maj 1944.

Karlstads lasarett den 11 april 1944.

Ake Wiberg.

Andra kammarens protokoll 1944. Nr 13.

Det vid skrivelse fogade läkarintyget var av följande lydelse:

Härmed intygas, att direktör *Ake Wiberg*, Apertin, Kil, sedan den 5 april vårdas å Karlstads lasarett för lunginflammation och att dir. Wiberg ej kan beräknas bliva i tillfälle deltaga i riksdagsarbetet förrän om ca 1 månad.

Centrallasarettet, Karlstad den 10 april 1944.

S. Carlborg,

leg. läk.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

fru <i>Ekendahl</i>	under tiden	13—23	april,
herr <i>Wallén</i>	»	»	13—30
» <i>Isaksson</i>	»	»	13—30
» <i>Wiberg</i>	»	»	13 april—10 maj och
» <i>Lindmark</i>	»	»	13 » —15 »

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 34 och 43 framlagda voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 34):

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 114, II: 188 ävensom I: 163 och II: 367, till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 114, II: 188 ävensom I: 163 och II: 367, till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 12 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 109 Ja och 98 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 77 Ja och 64 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 109 Ja och 98 Nej, sammanräkningen visade 186 Ja och 162 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 43):

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 103 i vad de avse anslagsberäkningen till *Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.* för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 1 900 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna I: 85 och II: 103 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande bidragsprocenten; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 85 och II: 103 i vad de avse anslagsberäkningen till *Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.* för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 2 180 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna I: 85 och II: 103 höja allmänna bidragsprocenten för underhåll av enskilda vägar till 60 % och särskilda bidragsprocenten vid betungande väghållning till 70 %.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 67 Ja och 140 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 71 Ja och 70 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 67 Ja och 140 Nej, sammanräkningen visade 138 Ja och 210 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna mars.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 504 av herr *Senander*; och till jordbruksutskottet motionerna:

nr 505 av herr *Barnekow m. fl.*;nr 506 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*;nr 507 av herr *Gustafsson* i Lekåsa *m. fl.*;nr 508 av herr *Eriksson* i Frägsta *m. fl.*; samtnr 509 och 510 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

§ 5.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Sedan jag utnämnts att från och med den 20 april 1944 vara justitieråd får jag vördsamt från och med nämnda dag avsäga mig förtroendet att vara ställföreträdare för riksdagens militieombudsman.

Stockholm den 11 april 1944.

Halvar Lech.

Den föredragna skrivelsen lades till handlingarna.

Därefter yttrade herr **talmannen**: På grund av denna avsägelse skall jämlikt § 98 regeringsformen och § 68 riksdagsordningen riksdagen förrätta nytt val av ställföreträdare för riksdagens militieombudsman. Efter samråd med första kammarens talman får jag föreslå, att andra kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 19 innevarande månad företaga val av 24 valmän jämte 6 suppleanter för utseende av ställföreträdare för riksdagens militieombudsman.

Detta förslag bifölls.

§ 6.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att bevillningsutskottets betänkande nr 21 skall uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Ericsson** i Sörsjön, som yttrade: Herr talman! Vid återkomsten till hemorten efter riksdagens sista sammanträde den 29 mars mottog jag en skrivelse från kungl. egnahemsstyrelsen, vars innehåll var av mindre angenäm beskaffenhet. I skrivelsen, som jämväl tillställts de flesta kommunalfullmäktige- eller kommunalstämмоordförande samt egnahemskommittéer i de kommuner där statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet bedrives, underrättades om, att egnahemsstyrelsen beslutat föreskriva, att främst alla de under åren 1935, 1936 och 1937 men även under år 1938 tillkomna arbetarsmåbruken, som ännu icke äro av vederbörande egnahemsnämnd avsynade och godkända eller eljest icke äro på sätt som kräves till fulla färdigställda, måste beträffande såväl föreskrivna odlings- som eventuellt andra arbeten vara — även i fråga om detaljer — fullständigt färdiga senast den 1 november innevarande år. Sker icke detta, så kommer egnahemsstyrelsen att i förekommande fall påkalla beviljade arbetarsmåbrukslåns omedelbara återbetalning till styrelsen.

Med förvåning ha många kommuner, vilka åtagit sig statsunderstödd arbetarsmåbrukslånsverksamhet, mottagit detta lindrigast sagt oväntade budskap från egnahemsstyrelsens sida. Man har också grundad anledning härtill, eftersom det utan vidare är uppenbart att ett betydande antal arbetarsmåbrukslåntagare icke äger förutsättningar att kunna färdigställa sina småbruk till den tidpunkt, varom här är fråga. Det finns nämligen en del av dessa låntagare, vilka under tiden sedan lån beviljades icke medhunnit någon nämnvärd odling. Andra återigen ha lyckats uppodla åtminstone viss del av arealen. I

Interpellation. (Forts.)

fråga om byggnaderna kvarstå i regel arbeten i större eller mindre omfattning att utföra. Varken den åtagna byggnads- eller odlingskyldigheten har sålunda kunnat fullföljas, men detta är i regel icke beroende av bristande vilja från vederbörande låntagares sida, utan fastmera på grund av bristande ekonomiska förutsättningar. I likhet med andra medborgare ha också arbetarsmåbrukarna blivit inkallade till fullgörande av beredskapstjänst under längre eller kortare tid, och att detta på sitt sätt verkat hindrande i fråga om möjligheten att kunna utföra odlings- och byggnadsskyldigheten, torde vara förklarligt. De ha i allmänhet stretat och arbetat så gott de förmått och så långt deras ekonomiska förhållanden medgivit.

Tiden synes nu också vara synnerligen otjänlig för genomförande av de av egnahemsstyrelsen beslutade drastiska åtgärderna. Materialier och arbetskraft äro ju betydligt dyrare att anskaffa nu än under normala förhållanden. Skall iordningställandet av ifrågavarande arbetarsmåbruk forceras på sätt egnahemsstyrelsen avser, så måste ju detta medföra i många fall en avsevärd fördyring av kostnaderna för samma, varigenom förutsättningarna att ernå den för vederbörande tillämnade fastare grundvalen för en bättre försörjning minskas. Då emellertid, såsom förut framhållits, åtskilliga av ifrågavarande låntagare inom den av styrelsen fastställda tiden icke kunna fullgöra sina åligganden, så måste helt naturligt den följande händelseutvecklingen bli den, att kommunerna vid uppsägningen rent automatiskt inkopplas såsom övertagare av ansvaret för de småbruk, där innehavaren väsentligen på grund av ekonomiska skäl icke kunnat fullgöra arbetet på bestämd tid. Då man torde kunna förutsätta att medel icke finnas tillgängliga, så måste väl beträffande åtskilliga kommuner, som drabbas av åtgärderna upplåning ske hos bankinrättning för lånesummans återbetalande. Några åtgärder från vederbörande kommuns sida mot innehavarna av de småbruk, vilka blivit föremål för ingripande av det slag varom här är fråga, torde knappast få anses vare sig möjliga eller lämpliga att vidtaga. Försäljning av lägenheterna å exekutiv auktion skulle knappast för en kommun erbjuda någon framkomlig väg till lösning av den i dylika fall uppkomna situationen. Emellertid torde det vara tämligen klart att en kommun, som gjort denna erfarenhet, därefter knappast kan vara hågad att bedriva statsunderstödd arbetarsmåbrukslåneverksamhet.

Jag har tidigare vid upprepade tillfällen här i riksdagen framhållit nödvändigheten av att hjälpa ifrågavarande låntagare ytterligare något. Till sammans med andra ledamöter har jag påyrkat, att arbetarsmåbrukslåntagarna borde erhålla rätt till odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet, i överensstämmelse med vad som nu gäller för innehavare av ofullständiga jordbruk. Genom en dylik hjälp skulle det nödvändiga odlingsarbetet kunna åstadkommas och sålunda det största hindret för småbrukens iordningställande undanröjas. På grund av de gjorda ihärdiga framställningarna har riksdagen också anbefallt utredning av här omförmälda angelägenhet och likaledes uttalat, att egnahemsstyrelsen, åt vilken anförtrotts uppdraget att företaga utredning och översyn av samtliga med egnahemsverksamheten sammanhängande spörsmål, skall oberoende härav kunna utbryta frågan rörande odlingsbidrag åt arbetarsmåbrukare ur det stora komplexsammanhanget och alltså kunna helt fristående framlägga förslag. Enligt av mig tidigare uttalad mening, vilken jag fortfarande bibehåller, är någon egentlig utredning rörande denna sak icke nödvändig, alldenstund lösningen kan åstadkommas på det av mig i det föregående antydda enkla sättet. Med tanke på innehållet i egnahemsstyrelsens skrivelse föreligger det anledning antaga, att styrelsen icke har för avsikt att framlägga något förslag om odlingsbidrag till dessa låntagare, utan föredrager att åstadkomma lösning på så sätt, att antingen måste odlings- och

Interpellation. (Forts.)

byggnadsskyldigheten fullgöras innan den 1 nov. i år eller också skola i förekommande fall lånen återbetalas. För undvikande av de orimliga konsekvenser, som genom ett realiserande av styrelsens beslut skulle uppstå, har jag för min del ansett nödvändigt fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet härpå och vill i olikhet med egnahemsstyrelsen förordna, dels att ifrågavarande låntagare måtte i mån av behov beviljas ytterligare uppskov med byggnads- och odlingskyldighetens fullgörande samt dels att förslag om odlingsbidrag skyndsammast måtte framläggas.

Under hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1) Är herr statsrådet villig att vidtaga åtgärder, varigenom arbetarsmåbrukslåntagare, när behov därav föreligger, kan erhålla ytterligare anstånd vad det gäller fullgörande av byggnads- och odlingskyldighet?

2) Är herr statsrådet villig att skyndsamt framlägga förslag till riksdagen angående odlingsbidrag till arbetarsmåbrukslåntagare utan återbetalningsskyldighet?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation.

Herr Sefve erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den akademiska ungdom, som utbildar sig för lärarbanan, måste dels bedriva teoretiska studier vid universitet, dels genomgå ett s. k. provår. Detta följer i regel ej omedelbart på avslutandet av de akademiska studierna. Dels är det ur flera synpunkter fördelaktigt, om lärarkandidaterna vid provårets början ha någon erfarenhet av praktisk undervisning, dels finnas i regel färre platser vid våra provårsanstalter än sökande till dem.

Utbildningsgången för dessa lärare är således i regel först akademiska studier, därefter skoltjänstgöring under några år och till slut provåret.

Efter de teoretiska studiernas avslutande ha lärarkandidaterna i regel avsevärda studieskulder, som ej i någon nämnvärd utsträckning kunna amorteras under den första skoltjänstgöringen, då lärarnas avlöning ännu är mycket låg. De unga männen, som vid denna tidpunkt kunna beräknas ha en ålder av 25—30 år, ha självfallet en viss benägenhet att bilda familj, och flera av dem falla för denna frestelse trots studieskulder. Så länge de unga och ännu ej fullt kompetenta lärarna ha skoltjänstgöring, kan dock deras ekonomi gå nödortfärdigt ihop.

Värre blir det för dem, när de skola gå provår. Under detta, d. v. s. under en tid av 12—15 månader, ha de nämligen ej någon inkomst annat än av rent tillfällig art, utan måste låna pengar till såväl uppehälle som skatter på föregående års inkomster och räntor på studieskulder. För lärarkandidaterna utgör därför provåret en synnerligen påfrestande tid — särskilt för familjefäderna, som ofta måste betala uppehälle på två håll: för sig själva i den stad, där provårsanstalten är belägen, och för familjerna på annan ort. I dessa tider av svår bostadsbrist kan man nämligen ej räkna med att kunna få hyra lämplig bostad.

Dessa lärarkandidaternas svårigheter ha även tidigare uppmärksamrats, och förslag ha framkommit om att i viss mån avhjälpa dem. 1927 års skolsakkunniga ansågo, att lärarkandidaterna i likhet med aspiranter vid post-, telegraf- och tullverken skulle under sin praktiska utbildning tilldelas bidrag av statsmedel. Kungl. skolöverstyrelsen föreslog år 1935 bl. a., att lärarkandidaterna skulle under provåret förordnas till timplärare för ett visst antal veckotimmar.

Interpellation. (Forts.)

Härigenom skulle de utan kostnad för statsverket få en viss inkomst och kunna beredas åtminstone någon lättnad i sina ekonomiska bekymmer.

Skolöverstyrelsens förslag överlämnades av dåvarande ecklesiastikministern till i början av år 1936 utsedda lärarutbildningssakkunniga, vilka i november 1938 avlämnade sitt betänkande. Även dessa sakkunniga föreslog, att lärarkandidaterna skulle under provåret anställas som timlärare och erhålla arvode för denna sin tjänstgöring.

Intet av de här nämnda förslagen har dock lett till resultat. Av allt att döma har frågan om lärarnas utbildning och således även om ekonomisk hjälp till lärarkandidaterna förts till det komplex av problem, som för närvarande sysselsätter 1940 års skolutredning. Om så är fallet, synas lärarkandidaterna, om ej deras ekonomiska problem brytes ut ur sitt pedagogiska sammanhang, ej kunna i nu överskådlig framtid få den hjälp, av vilken de äro i trängande behov.

Med anledning av vad sålunda anförts får undertecknad anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet observerat de svåra ekonomiska förhållanden, under vilka de blivande lärarna vid våra högre skolor få genomgå sin praktiska utbildning?

och i så fall:

2) Har herr statsrådet för avsikt att under den närmaste framtiden för riksdagen framlägga något förslag eller på annat sätt vidtaga några åtgärder för att hjälpa lärarkandidaterna i ekonomiskt avseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Senander**, som yttrade: Herr talman! Vid behandlingen under årets riksdag av andra lagutskottets utlåtande över motioner om förbättring av tilläggspensioner på folkpensionerna beslutade de båda kamrarna att hos Kungl. Maj:t begära proposition snarast möjligt till förbättring av folkpensionerna och invalidunderstödet. Beslutet innebar ett underkännande av andra lagutskottets utlåtande, vari, under hänvisning till den utredning i frågan, som sedan länge pågått inom socialvårdskommittén, hemställdes, att samtliga motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Samtidigt utgjorde beslutet en opinionsyttring till Kungl. Maj:t av innebörd, att förslag skulle framläggas för riksdagen utan att avvakta socialvårdskommitténs utredningsresultat.

Hos folkpensionärerna väckte denna utgång av frågans behandling blandade känslor. Det stora flertalet av dem hade väntat sig ett mera positivt ställningstagande till motionerna om förbättring av folkpensionerna. Utan tvivel har emellertid beslutet samtidigt tolkats såsom ett bestämt uttalande från riksdagens sida i syfte att nå ett slut på förhållningspolitiken, och att sålunda en förbättring skall genomföras vid innevarande års riksdag. I varje fall förväntar folkpensionärerna att åtminstone en provisorisk förbättring genomföres redan i år.

Med hänvisning till vad jag ovan anförde, hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande interpellation:

Ämnar statsrådet, i anledning av riksdagens nyligen gjorda uttalande be-

Interpellation. (Forts.)

träffande folkpensionerna, taga initiativ till framläggande inför den nu samlade riksdagen av förslag till förbättrade folkpensioner och invaliditetsunderstöd?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för allmänna kyrkomötets sammansättning;

nr 180, i anledning av väckta motioner angående utökning av den i vissa kommunallagar föreskrivna tid, inom vilken revision skall vara verkställd; samt

nr 181, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet m m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*, nr 511, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, m. m.;

herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*, nr 512, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 241;

herr *Sundström* i Skövde *m. fl.*, nr 513, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 241;

herrar *Henriksson* och *Lundberg* i Hälsingborg, nr 514, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1944, m. m.;

herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, nr 515, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242; och

herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, nr 516, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 240, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.35 em.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 15 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl Maj:ts skrivelse, nr 245, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen muntligen gjordes meddelande av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avses, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av ministern för utrikesärendena och i andra kammaren av statsministern. Tillika hade Kungl. Maj:t bestämt, att kamrarnas sammanträden i här avsedda fall skulle hållas inom lyckta dörrar.

Härefter yttrade herr **talmannen**: I anslutning till den nu föredragna skrivelsen får jag meddela, att det plenum, som skall hållas för mottagande av angivna meddelande, kommer att utsättas till onsdagen den 19 innevarande april kl. 11 fm.

§ 2.

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, m. m. avgivna motioner, nämligen:

nr 511 av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*;

nr 512 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*; samt

nr 513 av herr *Sundström* i Skövde *m. fl.*;

och hänvisades dessa motioner, i vad angick genom propositionen framlagd anslagsfråga, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig och remitterades till bevillningsutskottet följande å bordet vilande motioner, nämligen:

nr 514 av herrar *Henriksson* och *Lundberg* i Hälsingborg;

nr 515 av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*; och

nr 516 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*

§ 3.

Föredrogs den av herr *Ericsson* i Sörsjön vid kammararens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, i anledning av vissa av egnahemsstyrelsen meddelade föreskrifter rörande den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Sefve* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, angående ekonomiskt stöd åt blivande lärare vid våra högre skolor under deras provårstjänstgöring.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående framläggande till innevarande års riksdag av förslag om förbättrade folkpensioner och invaliditetsunderstöd.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid fortsättningsskolor m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till försvarsberedskap vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 7.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation av bron över Svinesund jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 120 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 februari 1944, föreslagit riksdagen att till Reparation av bron över Svinesund å riksstaten under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson m. fl.* (I: 279) och den andra inom andra kammaren av herr *Mårtensson m. fl.* (II: 451) hade hemställts, att riksdagen till reparation av bron över Svinesund å riksstaten under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1944/45 måtte anvisa ett reservationsanslag av 480 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 279 och II: 451 måtte till Reparation av bron

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

över Svinesund för budgetåret 1944/45 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 480 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Törnkvist* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och alltså hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 279 och II: 451 måtte till Reparation av bron över Svinesund för budgetåret 1944/45 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kronor;

2) av herr *Albertsson*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Persson* i Falla: Herr talman! Detta ärende har en något egendomlig förhistoria, och då det ju är av den invecklade tekniska natur, att det är svårt att utan vidare orientera sig i detsamma, skall jag be att få något närmare belysa det från reservanternas synpunkt.

Under sommaren 1942 exploderade till följd av ett blixtnedslag en sprängsats å den icke fullt färdiga Svinesundsbron och sprängde bort en del av en bropelare och en del av vägbanan. I sinom tid framlade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förslag till reparation av bron. Denna reparation skulle enligt förslaget kosta 680 000 kronor i runt tal. Vid den tidpunkten befunno sig några av krisrevisionens sakkunniga där nere för att inspektera vissa befästningsanläggningar. De ansågo sig ha anledning att intressera sig för den ifrågasatta reparationen och funno vid en besiktning, att den angivna kostnadssumman måste vara orimligt hög. De hemställde till krisrevisionen, att krisrevisionen måtte taga del av handlingarna och undersöka saken. Detta skedde också. Från kommunikationsdepartementet överlämnades befintliga handlingar i ärendet till krisrevisionen, som företog en undersökning med anlitande av sakkunniga, bland vilka befann sig professor Granholm vid Chalmers tekniska högskola, vilken är speciellt sakkunnig på betongarbeten. Till förstärkning av den tekniska sakkunskapen adjungerade utredningsmännen på uppdrag av krisrevisionen med sig professor Hultin vid Chalmers tekniska högskola, chefen för hamnbyggnadsavdelningen i Stockholms hamnstyrelse major Herman Jansson och byråingenjören Kasarmowsky i Stockholms hamnstyrelse, och denna sålunda förstärkta sakkunnigedelegation besiktigade bron. På grundval av vad som framkommit vid deras undersökning upprättade de sedermera ett förslag till reparation av bron i betydligt mindre omfattning än som tidigare föreslagits.

I förbigående kanske jag får nämna, att det första förslaget, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gick in för, uppgjorts utan att styrelsen själv företagit någon som helst undersökning av brons skador till utrönande av vad som kunde erfordras för att avhjälpa dessa. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen infordrade endast en uppgift ifrån entreprenören för bron om vad en reparation av skadorna skulle komma att belöpa sig till. Entreprenören upprättade ett förslag, och det förslaget godtog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan vidare utredning. Det slutade som sagt på 680 000 kronor.

Krisrevisionens delegation av sakkunniga ansåg emellertid detta belopp vara orimligt högt och uppgjorde ett förslag till reparation av bron i en omfattning, som de sakkunniga ansågo vara fullt tillräcklig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godtog dock icke de sakkunnigas förslag utan utarbetade ett nytt förslag, som innebar en kompromiss mellan det ursprungliga förslaget och krisrevisionens förslag. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag kostnadsberäknades till 480 000 kronor. Det av de sakkunniga utarbetade försla-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)
get kostnadsberäknades av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till 390 000 kronor, alltså 90 000 kronor billigare. De sakkunniga ansågo emellertid, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nedprutning icke vore tillfyllest, och att det nya förslaget bleve onödigt dyrt och omfattande. För att man skulle erhålla full visshet anmodade man Chalmers provningsanstalt i Göteborg att undersöka den skadade bron. Sedan en undersökning ägt rum, avgav provningsanstalten utlåtande. Av utlåtandet framgår att brons skador icke vore sådana, att man behövde företaga så stora och omfattande reparationer, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit i sitt kompromissförslag. Jag skall tills vidare icke ingå i detalj på provningsanstaltens utlåtande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vidhöll sitt ursprungliga förslag, men Kungl. Maj:t ansåg, att de reparationsarbeten, som förordats i det av krisrevisionens sakkunniga utarbetade förslaget, vore fullt tillräckliga, och att förslaget såväl ur teknisk som ekonomisk synpunkt vore godtagbart, varför förslaget gjordes till föremål för en proposition. Emellertid framförde enskilda motionärer i kammaren det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utarbetade dyrare förslaget, som tillstyrktes av vederbörande utskottsavdelning och av statsutskottet i dess helhet. Mot utskottets utlåtande ha tre ledamöter reserverat sig.

Vad som förefallit mig särskilt egendomligt i denna affär det är den nonchalans, med vilken väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrån början behandlat ärendet. Styrelsen ansåg icke nödvändigt att kosta på sig en ordentlig undersökning av bron och att uppgöra ett på en sådan undersökning grundat förslag utan frågade bara entreprenören, vilka arbeten som kunde erfordras och vad det skulle kosta att utföra dessa arbeten. Vidare anser jag det vara ganska anmärkningsvärt, att man i fjärde avdelningen i statsutskottet hört en representant för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen men icke någon av de många sakkunniga, som ha undersökt bron och varit med om att utarbeta det mindre förslaget. Man borde ju rimligtvis ha orienterat sig något bättre.

Om vi nu se på statsutskottets utlåtande nr 64, så finna vi, att utskottet använt mycket kraftiga uttryck, som emellertid, om man undersöker saken närmare, visa sig icke vara befogade. Man säger, att enligt det av de sakkunniga utarbetade förslaget skulle valvets inre partier så gott som helt få ligga orörda trots där synliga sprickor i »ett rätt stort antal» stenar. Det rätt stora antalet lär begränsa sig till två å tre eller i varje fall högst fem stenar. Efter vanligt språkbruk är det oegentligt att därvidlag tala om ett rätt stort antal stenar. Längre fram säger man, att enligt krisrevisionens förslag skulle de vid olyckan spruckna granitblocken »i betydande utsträckning» kvarligga. Det rör sig därvid, som jag sade, om att par tre stenar, och i ytomfång lär det inskränka sig till sammanlagt ungefär en kvadratmeter. De kan ju knappast sägas vara skador av betydande omfattning på en bro av denna storleksordning. Jag är övertygad om att om avdelningen velat informera sig bättre genom några av de sakkunniga, som arbetat med detta, så skulle man icke kunnat skriva på detta sätt. Man skulle då överhuvud taget, det är jag övertygad om, icke ha kommit fram med ett sådant utlåtande som det nu förevarande.

Slutligen har det anförts vissa estetiska motiv för det dyrare förslaget. Man säger, att de visserligen icke äro av avgörande betydelse, men man menar i alla fall, att det skulle bli en skönhetsfläck, om man skulle laga själva valvet med något betong. Så har man ju gjort på monumentala byggnader här i Stockholm, i Sveriges huvudstad, utan att någon tagit anstöt därav. Om det blir en liten skönhetsfläck av ungefär någon kvadratmeters yta i valvet på Svinesundsbron, så förefaller det mig, att man skulle kunna uthärda detta utan att ens skönhetsinne skulle behöva alltför svårt chockeras.

Nu kan man säga, att 90 000 kronor, som skillnaden blir enligt väg- och vat-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

tenbyggnadsstyrelsens beräkningar — det kanhända blir mer — inte spelar någon större roll. Utskottet säger, att »i betraktande av storleksordningen av det byggnadsföretag, varom här är fråga, synes kostnadsskillnaden mellan motionernas och propositionens förslag, 90 000 kronor, ej böra tillmätas avgörande betydelse», men det förefaller dock för vanligt enkelt förstånd, att omkring 100 000 kronor icke är ett så obetydligt belopp, även om vi numera blivit vana vid att ofta nog röra oss med större summor, så skall man icke i onödan kasta bort en summa av denna storleksordning.

Det är mycket ovisst, om och i vad mån väg- och vattenbyggnadsstyrelsens »större» förslag ur säkerhetssynpunkt är överlägset det andra förslaget. Säkerligen kan ingen i denna kammare i denna stund säga, vilket av de båda förslagen, som är bäst ur säkerhetssynpunkt. Faktum är, att om man skall göra som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslår — utbyta ett par av de valvstenar, som ha fått sprickor — så måste man först bryta sig väg genom ett betongvalv av fyra meters djup och därunder frilägga granitstenarna i valvet och plocka upp dem, vilket icke är någon enkel sak att göra, när det gäller ett valv, som ligger fast, samt hugga nya stenar och sätta in dem ovanifrån på de gamla stenarnas plats. Den som har sysslat något med praktiska ting förstår utan vidare, att detta är ett ganska kinkigt och besvärligt arbete, och att det är mycket ovisst, om det myckna arbetet verkligen ger ett säkrare valv än en enklare reparation kan göra. Jag skulle snarast tro, att det »större» förslaget ur säkerhetssynpunkt är sämre än det »mindre», men det kommer att kosta mer pengar, och man slipper se de där betongfläckarna i valvet. Nu tycker jag icke, att det sista kan vara så förfärligt chockerande, därför att Svinesundsbron ligger, som vi veta, i en sådan trakt, att man icke behöver befara, att någon större publik kommer att betrakta bron underifrån. Resenärerna komma att färdas fram på bron, och därifrån kan man ingenting se av hur bron blivit lagad. De som äro verkligt intresserade av att se huru denna lagning tar sig ut, få gå ned vid sidan av bron eller under bron. Om de göra det kunna de möjligen upptäcka dessa små fläckar, men är deras skönhetsinne så ömtåligt, så böra de liksom de flesta andra hålla sig på bron. Därifrån se de ingenting av dessa små betongfläckar. Jag kan icke tänka mig, att det kan vara riktigt, att anlägga dylika estetiska synpunkter på en sådan sak som denna. Det är väl säkerhetssynpunkter, som böra vara avgörande. Härvidlag har man att taga hänsyn till experternas utlåtande. För min del vågar jag icke bestämt säga, vilketdera förslaget, som är bäst ur säkerhetssynpunkt, men vi ha ju en hel rad av experter, som försäkra, att det billigare förslaget är fullt tillräckligt. Vi ha professor Granholm, vi ha byggmästare Olle Engkvist här i Stockholm, som också förstår någonting av detta, vi ha de båda sakkunniga från Stockholms hamnbyggnadsavdelning, och vi ha professor Hultin ifrån Chalmers tekniska högskola, alltså en hel rad av experter, som bestämt försäkrat, att det enklare förslaget är fullt betryggande ur alla synpunkter. Å andra sidan ha till förmån för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag uttalat sig två professorer, Ljungholm och Kreüger, som säga, att det förslaget är det bästa. Mindre omfattande än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit bör, enligt dessa experter, reparationen icke göras. Det är dock att märka, att under det att krisrevisionens sakkunniga samtliga besiktigat och undersökt bron, så ha professorerna Ljungholm och Kreüger icke sett bron i dess trasiga skick utan de ha endast sett papperen och fotografier. Det är klart, att ett utlåtande avgivet på sådana grunder måste vara avsevärt mycket svagare än ett utlåtande, som baserar sig på en undersökning på platsen.

Som frågan nu ligger till är det ingen tvekan om att icke det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget har en överväldigande sakkunskap att stödja sig på. Det är

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

säsvitt en lekman kan bedöma, fullkomligt betryggande ur säkerhetssynpunkt, och det är omkring 100 000 kronor billigare. Det förefaller således, att när kam-maren nu skall taga ståndpunkt i detta ärende, så är det allt skäl att följa den sakkunskap, som står bakom propositionen. De ekonomiska synpunkterna böra icke åsidosättas i ett sådant fall som detta.

Jag ber alltså att få yrka bifall till den av herr Törnkvist och mig avgivna reservationen, vilket innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Andersson i Prästbol: Herr talman! Vi äro alla överens om att bro-byggnadsföretaget vid Svinesund är ett företag, som är avsett att bestå i lång-liga tider framåt, och ett ganska monumentalt arbete. Då det nu gäller att efter den olycka, som skett, reparera denna bro, måste det vara av intresse att få detta utfört så, att bron kan bestå framigenom utan att det behöver bli nya reparationskostnader undan för undan, som det i regel brukar bli, då man skall reparera byggnader av vad slag det vara må på ett billigt sätt. Det är detta som gjort, att statsutskottets fjärde avdelning föreslagit, att man skul-le följa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess förslag.

Nu påstås det ju, att denna styrelse hade kommit med sitt förslag utan att ha gjort en verklig undersökning, men det torde väl knappast kunna förhålla sig på detta sätt. Det är alldeles missvisande, såsom det har skrivits i vissa tidningar här i huvudstaden, att arbetet skulle bestå bara i att borttaga några lossnade stenbitar och ersätta dessa med betongfyllning. I själva verket med-för ett bifall till propositionens förslag — och detta är huvudsaken — att en mängd spruckna stenar få sitta skadade kvar i bron med de stora faror för söndervittring detta medför. Med blotta ögat kan man underifrån iakttaga 10—15 spruckna stenar. Huruvida bland den mångfald övriga stenar, som ingå i den söndersprängda brodelen, även några av dessa äro skadade vet man ej. De nedborrningar uppifrån genom därvarande betongtäcklager, som av krisrevisionen gjorts, äro alldeles otillräckliga för att skapa en betryggande kunskap i detta avseende. Det är mycket svårt att upptäcka, om väta trängt igenom ett skyddande ovanlager av betong. En sådan upptäckt göres vanligen först sedan fukten trängt helt igenom stenvalvet, då den framträder på under-sidan.

En annan uppgift, nämligen att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens experter ej undersökt bron på ort och ställe, är alldeles felaktig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ingenjör Osterman vistades vid bron fyra dagar för undersök-ning av skadorna och var också där samtidigt med krisrevisionens experter. Chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå har också vid tre till-fällen besökt bron, därav en gång tillsammans med annan expert från sty-relsens brobyrå och en gång i sällskap med professor Ljungberg.

Av krisrevisionens tre sakkunniga är endast professor Granholm i verklig-heten sakkunnig, Friis är general och Engkvist byggmästare. Revisionens övriga experter ha gjort vissa teoretiska kalkyler, mot vilka må ställas väg- och vattenbyggnadsstyrelsens stora praktiska sakkunskap från handhavan-det av ett mångtal liknande stenbroar över hela landet. Ingen torde ha så rik erfarenhet om stenbroars underhåll som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också anlitat experter, nämligen pro-fessorerna Ljungberg och Kreüger, vilka båda stött styrelsens ståndpunkt. Det må vara ursäktligt om ej statsutskottet alltför mycket fördjudat sig i och kanske förirrat sig bland all denna expertis. Statsutskottet är ej någon teknisk skiljedomstol för byggnadsfrågor utan måste bland annat av arbets-tekniska skäl pröva frågorna, och i synnerhet en detaljfråga som denna, rent praktiskt. Sakrevisionens synpunkter blevo för övrigt mycket utförligt fram-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

lagda i utskottsplenium av sakrevisionens ledamöter Törnkvist och Persson i Falla. Utskottet har ansett det klokast att följa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ju är den myndighet, som skall ha ansvaret för det framtida underhållet. Merkostnaden, 90 000 kronor, är en billig engångspremie för den ökade tryggheten.

Det är helt naturligt, att det under reparationen kan upptäckas förhållanden, som göra att man måste vidtaga vidlyftigare och kostsammare arbeten än dem, som de av den föregående talaren återopade experterna ha föreslagit. Det förefaller dock, som om det vore klokare att, då nu denna reparation skall företagas, göra den så grundlig, att detta broföretag, såsom meningen varit, skall kunna bestå i långliga tider framåt. Det har förefallit åtminstone mig och oss på avdelningen, att det blir det billigaste, om man gör den reparation, som skall verkställas, ordentligt och icke gör den så enkel, att man kanske senare får börja om igen och får fördubblade kostnader.

Jag kan ej finna annat än att statsutskottets majoritet varit på rätt linje, när den velat giva anslag så, att det skall vara möjligt att fullgöra reparationen ordentligt. Jag vill hänvisa till att enligt båda förslagen skola dessa reparationsarbeten utföras genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag tar för givet, att den icke kommer att nedlägga större kostnader i företagets utförande än vad den anser oundgängligen nödvändigt och behövt för att trygga brons framtida bestånd. Då man nu lagt ned så mycket pengar på detta broföretag, har det förefallit majoriteten inom statsutskottet, att det vore lämpligt att ställa ett så pass stort belopp till förfogande för reparationen, att det blir möjligt att fullfölja brobygget så att detta företag kan bli färdigt med en gång.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Den föregående talaren förklarade, att statsutskottet ansett sig böra följa väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, därför att förslaget representerade den förnämsta sakkunskap på brobyggnadsområdet som stode att få. Det kan då kanske synas något egendomligt, att jag vid avlämnandet av propositionen gått en annan väg och följt krisrevisionens förslag. Jag vill säga några ord till förklaring varför jag ansett detta möjligt, och alltså varför jag ansett det möjligt att här spara åtminstone 90 000 kronor.

För det första förhåller det sig så, som herr Persson i Falla redan här meddelat, att det ursprungliga förslaget från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kostade 680 000 kronor, och att detta förslag var uppgjort utan att någon av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen personal hade varit på ort och ställe. Det var helt enkelt beställt från entreprenören. Redan vid den första konfrontationen med krisrevisionens förslag befanns det, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen var i stånd att pruta 200 000 kronor. Då måste jag säga mig, att man kunde icke så där alldeles obetingat lita på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Man hade också all anledning att taga närmare kändedom om vad slags sakkunskap krisrevisionen stött sig på. Det befanns, att krisrevisionen mobiliserat all den expertis, som stod att få i brons närmare grannskap, nämligen två professorer i Göteborg. Dessa hade på ort och ställe företagit mycket grundliga undersökningar och på basis av dessa kommit med sitt förslag.

Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ursprungliga förslag skulle de båda valv, som sluta till den skadade pelaren, rivas och nya valv byggas i stället. Enligt det förslag, som krisrevisionen gjort upp och som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan i princip accepterat, skulle icke själva sten-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)
valven rivats utan endast lagas. För att en sådan lagning skulle kunna ske skulle större eller mindre delar av valven blottläggas. Det är om den saken tvisten nu står. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser, att hela valven i närheten av den skadade pelaren skola blottläggas, så att man får se, vilka stenar som äro spruckna, och får tillfälle att byta ut dessa. Krisrevisionens experter anse, att detta icke är nödvändigt, utan att det räcker med att blottlägga endast de delar, som äro åtkomliga utifrån och som äro mest skadade så att stenar behöva bytas ut. Enligt krisrevisionens uppfattning, som har fullt stöd av dess expertis, skulle bron på detta sätt kunna återställas så, att den bleve ur brukssynpunkt lika god, stark och varaktig som förut. Där- emot bleve det icke precis samma bro som förut. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har principiellt utgått ifrån att bron skall återställas i det skick den hade före olyckan. Det är mellan dessa två principståndpunkter som striden sedermera kommit att stå.

För min del måste jag säga, att det kan ej ha så utomordentligt stor betydelse, att bron återställs i precis det skick den hade förut. Man får taga hänsyn till vad ett sådant återställande skulle kosta och jämföra det med vad det kostar att eljest sätta bron i ett fullgott skick. Vid en undersökning, som jag gjorde och som — det kan jag försäkra herr Andersson i Prästbol — var minst lika grundlig och kanske grundligare än den som skedde i fjärde avdelningen, kom jag till den slutsatsen, att det kunde väl gå att följa det billigare alternativet och alltså spara in de 90 000—100 000 kronor, som det var fråga om.

I detta ståndpunktstagande ligger icke något underkännande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakkunskap. Men jag kan ej förbise det faktum, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett sig böra anlita utanförstående sakkunskap, nämligen två professorer här i Stockholm, och att dessa professorer avgivit sina utlåtanden, den ene utan undersökning på ort och ställe på basis av de i ärendet föreliggande handlingarna. Alltså är det icke fråga om att väga väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sakkunskap mot de av krisrevisionen anlitade experternas, utan här är det fråga om att ställa de olika experternas sakkunskap mot varandra. Jag måste säga, att jag har anledning att hysa större förtroende till de herrar, som gjort undersökning på ort och ställe, än till dem, som gjort den vid skrivbordet i Stockholm. För övrigt vill jag påpeka, att den undersökning som gjordes av krisrevisionens experter inte var utförd då professor Kreüger avgav sitt utlåtande. Han har fått kännedom om den först efteråt, och jag är inte säker om vilken ståndpunkt han skulle inta i dag, om han hade att avge ett utlåtande sedan han fått ta del av besiktningsprotokollet.

Herr Andersson i Prästbol säger att detta är ett monumentalt byggnadsverk, som skall bestå. Javisst, det har jag också utgått ifrån, men varken brons utseende eller livslängd är på något sätt beroende av om man härvidlag går den ena eller andra vägen; jag är övertygad om att den i båda fallen blir lika hållbar som den varit förut. Vidare säger man, att då bron kostat så mycket är det väl ingenting att fästa sig vid, om man sparar 90 000 eller 100 000 kronor. Det är en synpunkt som inte jag kan tillägna mig och som jag inte tror att statsutskottet brukar anlägga vid behandling av frågor av annat slag. Hur noga pröva vi inte skillingarna här i riksdagen och i statsutskottet, när det ibland gäller anslag på tusen kronor — här gäller det dock ett hundratental.

Herr Andersson i Prästbol trodde också, att det skulle vara så riskabelt att låta spruckna stenar sitta kvar i valven. Om detta ha krisrevisionens sakkunniga anfört, att när valven höllo för den våldsamma skakning som in-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

träffade vid själva detonationen, finns det ingen som helst anledning anta, att de skulle brista på grund av påkänningar av annat och mindre slag. För övrigt är att märka, att de valv det här gäller äro två korta valv, vilka naturligt nog — det förstär var och en, även om han inte är tekniker — ha mycket större bärkraft än det långa valvet, som spänner över segelleden. Även om dessa valv inte skulle återställas till den hållfasthet de hade förut, kommer brons bärighet inte att vara beroende av dessa eventuella svagheter, utan den är beroende av bärigheten i det långa valvet, som redan från början varit väsentligt mindre än i de korta.

Det förefaller också av utskottsutlåtandet att döma som om man anser, att det inte skulle vara så att säga värdigt att kosta på bron den billigare reparationen, därför att användningen av cement skulle medföra skönhetsfläckar. Herr Persson i Falla har beskrivit, hur otänkbart det är att någon skulle få insyn på bron på så nära håll att det kunde avgöras, om bron här eller där var lagad med sten eller cement. Som exempel kan jag nämna, att åtskilliga skador här på riksdagshusets fasader äro lagade med cement utan att någon behövt känna sig illamående för det när han gått förbi huset. Skall man få insyn på Svinesundsbron måste man vara utrustad med en ganska stark kikare och dessutom stå på land. De som färdas på bron ha ingen möjlighet att avgöra, hur den ser ut under eller på sidorna, där skadorna äro till finnandes.

Jag vågar alltså i detta fall ha den uppfattningen, att man skulle kunna spara dessa 90 000 kronor och använda dem på något bättre sätt. Vi ha inte obegränsat med pengar, även om det kan se så ut ibland, och jag har med gott samvete gått med på denna billigare linje i säkert förlitande på att bron i alla fall kommer att bli fullgod och till alla delar kunna tjäna sitt ändamål.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Då jag varit med vid behandlingen av denna fråga inom statsutskottets fjärde avdelning skall jag be att få framhålla några synpunkter, som ha varit bestämmande, kan jag säga, för avdelningens inställning till frågan. Det är klart att om en avdelning eller ett utskott i anslagshänseende går längre än departementschefen föreslagit, måste det föreligga mycket starka skäl härför. Jag tror mig kunna säga, att statsutskottets fjärde avdelning mycket grundligt och vid olika sammanträden behandlat denna fråga och tagit del av alla de föreliggande handlingar, som här kunna ha någon inverkan.

Såsom har framgått både av utskottets utlåtande, reservationen och en del anföranden som här hållits, kan man karakterisera reservationen, som är densamma som krisrevisionens förslag, såsom ett förslag vilket går ut på, låt mig säga en mindre reparation av den skada som uppstått. Efter dennas utförande skulle det bli kvar en mängd stenar som äro spruckna — med blotta ögat skulle man kunna upptäcka ett femtontal, inte endast fem, som herr Persson i Falla säger. Den gamla, söndersprängda gjutningen bakom valven skulle även ligga kvar, och man skulle i stället, enligt detta reparationsförslag, ingjuta cement i valvstenarnas sprickor och bakom valven i den söndersprängda gjutningen. Jag har för min del, när jag varit med om behandlingen av detta ärende, frågat mig: Hur blir det med den framtida hållbarheten och hållfastheten? Och hur blir det med de framtida omkostnaderna, den eventuella ökningen av underhållet av en bro som är reparerad på detta sätt?

Trots de undersökningar som faktiskt äro gjorda tror jag inte någon kan konstatera, hur stora dessa sprängskador äro. Detta kan knappast konstateras

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

på annat sätt än att valvytorna genom borttagande av betongen blottläggas, varigenom man kan göra den mycket noggranna undersökning som är nödvändig, om man skall komma fram till ett bestämt konstaterande av hur omfattande skadorna äro. Detta har man också pekat på i utskottets utlåtande. Skola spruckna stenar vara kvar, låt vara med ingjutning av cement i sprickorna, finnas ändå starka farhågor för en söndervittring av dessa stenar. För min del känner jag mig i varje fall övertygad om att bärkraften och fördelningen av tyngden på pelarna är mycket beroende av om betonggjutningen bakom valven är hel eller skall bestå av de söndersprängda delarna, som krisrevisionen föreslagit.

Utskottet har föreslagit, att man skall ta bort denna betonggjutning bakom valven och göra en avtäckning av de skadade valvens överytor för att därigenom få möjlighet till en grundlig undersökning av skadornas omfattning. Man vill enligt detta förslag, att det skall insättas nya stenar i stället för de spruckna, och att man gör ny betongfyllning bakom valven i stället för den söndersprängda, som skulle borttagas. På det sättet skulle man, som det också sagts i utskottsutlåtandet, nå ett återställande av bron i dess ursprungliga skick.

Det är, herr talman, dessa skäl som för mig varit utslagsgivande, då jag tagit ställning till frågan. Detta är inte vilken bro som helst, det är en monumental och viktig bro, som knyter an till ett annat land och som vårt land har fått förtroendet att bygga. Vid bedömande av skadornas inverkan på bärigheten står faktiskt sakkunskap mot sakkunskap. Härvidlag kan statsutskottets majoritet åberopa sin sakkunskap och reservanterna sin, och längre kommer man inte. Jag tror emellertid, att det *nu* billigaste förslaget i längden kan komma att bli det dyraste, och det är också en synpunkt som vi böra ta hänsyn till vid prövandet av detta ärende. Vi ha inom statsutskottets fjärde avdelning och sedermera vid plenum i utskottet velat ta det säkra framför det osäkra, och därför har utskottet gått på det förslag, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen slutligen framlagt.

Herr talman! Jag ber med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnkvist: Herr talman! Det är ju här inte frågan om att försämbra bärigheten hos en bro, en mellanriksbro över Idefjorden, utan det är frågan om att söka sig fram till den billigast möjliga metoden att göra bron lika bärig som det var avsett att den skulle bli från början. Det är centraltanken för både utskott och reservanter.

Nu vill utskottet med nödvändighet att allt reparationsmaterial skall vara av granit. På det sättet komma vi emellertid förbi själva kärnpunkten, nämligen att göra en bärig bro, och bygga upp tyngdpunkten kring frågan: Vad slags material skola vi använda? Det är självklart, att om Kungl. Maj:ts förslag blir godkänt, blir brons huvudmassa ändå av granit. Graniten blir bärighetsmaterialet i bron ifrån både utseendesynpunkt och ifrån andra synpunkter, även om man för reparationen delvis skulle använda ett annat material, cementbetong eller cement.

För mig, herr talman, har det här varit fråga om att ta ståndpunkt till ett ekonomiskt avvägningsspörsmål. Jag betraktar hela talet om att man inte skulle kunna reparera upp, låt oss säga en skärvslagen granitbit med betong, som verklighetsfrämmande. Detta säger jag i egenskap av gammal granitman och stenhuggare. Sprickor skall man i detta sammanhang inte tala om, men en skärvslagen granitbit kan mycket väl repareras med cementbetong. Det är inte fråga om stora ting i detta avseende. Jag kan inte tillägna mig den uppfattningen, att man blott bör röra sig med granit för detta ändamål, hur mycket det än kostar i pengar.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

Statsrådet har varit inne på riktiga vägar, då han främst försökt avväga *kostnaden* för att åstadkomma att göra bron bärig. Under dessa förhållanden förefaller det mig, att ett upprivande av Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande inte står i god överensstämmelse med riksdagens allmänna synpunkter på hur pengar skola användas. Med kännedom om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förmåga att förbruka pengar tror jag inte att någon kan på allvar räkna med att den senaste beräkningen skall stå sig, därest inte Kungl. Maj:t får tillfälle att hålla sin hand över arbetets utförande. Det är nämligen det som departementschefen har begärt, då han stannat vid den lägre siffran. Och det är väl ingen av oss här som ett ögonblick tror att, om Kungl. Maj:t håller handen över arbetets utförande och därest kostnaden skulle gå till 10 000—20 000 kr. mera än Kungl. Maj:t föreslagit, inte regeringen och riksdagen måste bevilja de medlen.

Kärnfrågan är således om vi skola välja den metod, som ger oss största säkerhet rörande kontrollen över medlens användning. Jag brukar inte i onödan reservera mig i utskottet, men detta föreföll mig vara ett så anmärkningsvärt fall, där man frångått sunda budgeteringsprinciper, att jag inte kunde underlåta att reservera mig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Ingen av oss kan ge oss in på detaljer här med krav på att i varje del få åsikten betraktad som vederhäftig, såsom min ärade vän på malmöbanken försökte göra nyss. Det går helt enkelt inte. Så mycket tid har inte fjärde avdelningen haft till sitt förfogande, att man fått möjlighet att så tränga in i de olika spörsmålen, att varje detalj är uppenbar; resonemangsvis kan man naturligtvis ge sig på sådant i ett debattinlägg.

En sak som vidare bör ihågkommas är den, att det dock är statens granskningsinstitut, krisrevisionen, som jag själv aldrig tillhört — jag har således ingen personlig förbindelse — som riksdagen fäst stora förhoppningar vid då det gällt kontrollen av användningen av de betydande extra medel, som vi anvisa. Revisionen har, som statsrådet redan erinrat, om, haft expertis på platsen, en expertis som inte kan jävas. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har inte haft någon expertis där nere. När då Kungl. Maj:t anser sig böra följa revisionsorganets råd, ligger däri, såvitt jag kan förstå, ytterligare en anledning att följa Kungl. Maj:ts väg och anvisa den mindre summan, 390 000 kr., och se, om man inte kan slippa ifrån hela denna reparationshistoria med detta belopp eller något litet därutöver, vilket departementschefen eventuellt senare får taga ståndpunkt till.

Herr talman! Det hela är, som sagt, en principfråga för mig. Det är därför jag hemställer om bifall till min och herr Perssons i Falla reservation.

Herr Mårtensson: Herr talman! Herr Persson i Falla gjorde bl. a. gällande, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppträtt på ett nonchalant sätt när det gällt att ta ställning till denna fråga, då den inte sänt några representanter att på ort och ställe undersöka den skadade bron. Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens experter på ort och ställe undersökt bron. En av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ingenjörer har vistats vid bron inte mindre än fyra dagar för att undersöka skadorna. Denna undersökning gjordes samtidigt som krisrevisionen hade expertis på platsen. Chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyggnadsbyrå har vid tre olika tillfällen besökt bron, därav en gång tillsammans med en annan expert från brobyggnadsbyrån och en gång tillsammans med professor Ljungberg. Med hänsyn härtill är det obefogat att påstå, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppträtt på ett nonchalant sätt när det gällt undersökningen av skadorna å Svinesundsbron.

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

I övrigt vill jag tillägga, att brobyggnaden över Svinesund beslöts av riksdagen år 1938, enligt en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse. Bron har en längd av 420 meter, en bredd av $9\frac{1}{2}$ meter och en segelfri höjd på 60 meter. Största spännvidd är 155 meter. Bron är byggd av betong och huggen granit. Byggnadskostnaderna för denna bro belöpa sig till 2 758 734 kr. Av detta belopp har Norge bidragit med 193 334 kr. Med hänsyn till dessa kostnader är det förvånande att meningarna kunna vara så delade, hurvida bron skall repareras enligt det dyrare alternativet — enligt min uppfattning det bästa — eller enligt det billigare då skillnaden dem emellan uppgår till endast 90 000 kronor eller 2.7 % av kostnaden för brons byggande.

Men det finns även en annan synpunkt, som man kanske icke bör helt bortse ifrån, när det gäller att taga ställning till denna fråga. Svinesundsbron är, som jag förut sagt, byggd efter överenskommelse mellan Norge och Sverige. Ett återställande av bron i dess ursprungliga skick är således icke enbart ett svenskt intresse utan detta kan även vara ett norskt intresse. Det kan även tänkas, att det skulle uppfattas som en småaktighet, om vårt land, som hittills varit så gott som helt förskonat från detta krigs olyckor, icke skulle anse sig ha råd att på ett fullt tillfredsställande sätt reparera denna bro, vars skador, kan man säga, indirekt orsakats av kriget. Det bör enligt min mening vara en hederssak för Sverige att denna bro, som utgör en förbindelse mellan två länder, återställs på ett sådant sätt, att den för framtiden icke kommer att stå såsom ett monument över missriktad svensk sparsamhet år 1944.

Det är icke minst ur dessa synpunkter, herr talman, som jag ber att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Herr Andersson i Malmö framhöll, att när en utskottsavdelning går emot en kungl. proposition måste det finnas mycket starka skäl därför. Ja, det tycker jag också, men jag måste säga, att sådana starka skäl finnas icke i detta fall, och därför är jag rätt förvånad över att utskottsavdelningen gått emot den kungl. propositionen.

Herr Andersson i Malmö talade om mycket stora framtida kostnader, som man skulle ha att vänta, om man tager det mindre anslaget. Ja, det där är ju endast lösa spekulationer, ty han vet inte, om bron i framtiden kommer att i underhåll kosta en enda krona mera, om vi här bifalla propositionens förslag. Man kan spekulera ut vad som helst därvidlag, men herr Andersson i Malmö har ingenting bestämt att hålla sig till, utan allt det där talet är, som sagt, lösa spekulationer.

Herr Törnkvist har redan förut talat något om hur mycket det ligger i talet om faran för söndervittring. Faran därför är ju synnerligen liten. Vi skola också komma ihåg, att det är ej så, som man tydligen förmenar från utskottsmajoritetens sida, att vattnet skulle rinna rätt igenom brobanan och under köldens medverkan skada valvet. Förut har brovalvet varit skyddat från väta genom vissa isoleringsanordningar och sådana förutsätter jag också skola komma till stånd vid den kommande reparationen av bron.

Herr Andersson i Malmö var också mycket rädd för att valvet och de pelare, som det vilar på, skulle bli så försvagade att däri skulle ligga en viss risk. Jag ber då att få meddela, att enligt vad som framgår av ett utlåtande från Chalmerska provningsanstalten uppgår tryckhållfastheten av de uppmurade valvstegen till 1 250 kg per kvadratcentimeter, medan den enligt konstruktionen utnyttjade påkänningen uppgår till högst cirka 25 kg. Säkerhetsmarginalen är sålunda så enorm, att det ej kan bli tal om, att det skulle förefinnas något svaghetsmoment i fråga om bärkraften.

Herr Mårtensson gick med stort patos in för utskottets utlåtande. Han var

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

mycket indignerad över påståendet att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle varit nonchalant vid denna frågas tidigare behandling. Herr Mårtensson relaterade hur dess experter vid flera olika tillfällen besökt bron. Detta har ej bestritts. Men vad som sagts här är, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen från början icke gjorde någon undersökning av bron utan frågade entreprenören hur bron skulle repareras och vad kostnaderna skulle uppgå till, och så tog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan vidare för gott de uppgifter entreprenören gav. Det tycker jag var något nonchalant. Att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sedan under ärendets gång och sedan krisrevisionen tagit det under behandling gjort vissa undersökningar har ingen bestritt. Vad som däremot bestritts är, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen undersökt bron på det noggranna sätt, som krisrevisionens experter gjort.

Herr Mårtensson utbredd sig mycket över brons historiska tillkomst och talade med stor utförlighet om brons längd, bredd och segelfria höjd och om spännvidden av 155 meter. Jag undrar vad dessa saker ha med detta att göra. Därmed kan icke bevisas någonting i den här saken. Vidare sade herr Mårtensson, att det icke är enbart en svensk fråga utan även en norsk fråga, om man reparerar bron i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag för 390 000 kronor. Ja, herr Mårtensson, 390 000 kronor äro väl dock icke bara småpengar, utan man bör väl kunna få någonting därför. Men om man nu tar det förslaget, sade herr Mårtensson, kunde det i Norge uppfattas som småaktighet, och det skulle vara obehagligt för oss. Om man i Norge skulle uppfatta en sådan här reparation som småaktighet så må de där ha den uppfattningen. Jag är ej så förfärligt känslig därför, men det är skäl att erinra om hur stort intresse Norge ansåg sig ha beträffande Svinesundsbron, när förhandlingarna pågingo om att bygga den gemensamt. Bron kostade, som herr Mårtensson själv medgav, 2,758,734 kronor. Härtill bidrog Norge inte med mera än cirka 193 000 kronor, d. v. s. endast en liten bråkdel av brons kostnad. Menar herr Mårtensson, att detta skulle ge Norge rätt att påfordra hur stora kostnader som helst från svensk sida för framtida underhåll av bron. Om man skulle komma med sådana anspråk kunna vi från vår sida bestämt tillbakavisa dem. Det är väl icke bara de, som givit några fattiga kronor i bidrag, som här ha rätt att vara påstridiga, utan det har väl fastmer vi, som givit ut så stora kostnader för brons bygge och som få dragas med alla reparationskostnader. Det är väl vårt omdöme i saken, som skall gälla.

Herr Staxäng: Herr talman! Det var med en viss tvekan, som jag begärde ordet, därför att det är kanske ej så lämpligt, att alltför många bohuslänningar komma upp och tala för bifall till utskottets förslag, ty då skulle man kanske få den uppfattningen, att denna fråga är en lokal fråga, och den inställningen vore kanske ej så lämplig. Då jag emellertid deltagit i statsutskottets fjärde avdelnings arbete i denna fråga liksom i den slutliga utskottsbehandlingen, vill jag här anföra några synpunkter.

Det har i viss mån slagit mig, att man i denna debatt sammanblandat tvenne förslag. Denna anmärkning gäller också i viss mån statsrådet, ty han använde väg- och vattenbyggnadsstyrelsens första förslag, alltså det dyraste förslaget, som bevis för den misshushållning, som här kunde vara tillfinnandes. Man borde alltså enligt hans uppfattning ställa sig skeptisk mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar. När man sedan på det hållet sänkte sina anspråk och en annan part framfört andra synpunkter på frågan, ansåg han det vara skäl nog för att gå ytterligare ett steg nedåt beträffande kostnaderna.

Man måste emellertid här göra klart för sig väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ståndpunkt i denna fråga. Den första ståndpunkt som väg- och vatten-

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

byggnadsstyrelsen intog var, att man skulle bygga om båda de brovalv, som det är fråga om, med hjälp av ställningar, Dels skulle det alltså förekomma ett ställningsbyggande, dels också ett bortförande av alla de skadade stenar, som finnas i bron. Vad innebar nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsens andra förslag? Jo, det gick ut på att man skulle söka gå fram efter en billigare arbetsmetod och söka undvika ett dylikt ställningsbyggande. Samtidigt stod emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kvar vid sin första ståndpunkt, att alla skadade stenar i bron måste borttagas. Detta är skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens första och andra förslag.

Vad är då skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens andra förslag och krisrevisionens förslag? Krisrevisionen anser, att man ej behöver ta ga bort de skadade stenarna på undersidan av valvet, varigenom man alltså skulle slippa avtäckas den stora betonggjutning som gjorts och nå en kostnadsbesparing på cirka 90 000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansåg sig icke kunna gå med därpå, då därigenom dessa skadade stenar skulle bli kvar och man ej har fullgod säkerhet för att det icke även innanför dessa kan finnas skador. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser därför, att betonggjutningen bör tagas bort för att man skall få full säkerhet om skadans hela räckvidd. Detta är skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens andra förslag och krisrevisionens förslag.

Jag skulle här vilja återgiva vad professor Kreüger sagt. Han ställer upp två frågor, som krisrevisionen mycket noga tagit ställning till. Första frågan lyder: »Skola de explosionsskadade valvdelarna blottas, på det att man skall med säkerhet veta, i vilken utsträckning valven äro skadade och på det att ett enklare och säkrare arbetsförfarande nå kunna tillämpas?» Det var fråga nummer 1. I fråga nummer 2, där man kommer till krisrevisionens tankegång, heter det: »Skola nuvarande pågjutningar på nämnda valv kvarlämnas orubbade i konstruktionen utan blottande av valvens översidor, i förhoppning att säkerheten skall vara tillräcklig?» Professor Kreüger svarar ett bestämt ja på första frågan. Han anser nödvändigt att taga bort denna betonggjutning för att få full klarhet om skadans räckvidd, och det är alldeles riktigt. Efter detta yttrande gjorde också krisrevisionen den vidare undersökning, som herr statsrådet här nämnde om, men det gick till så, att man verkställde ett bilningsarbete på ett par tre punkter på denna bro för att undersöka skadan på valvet. Den undersökningen ledde till det resultatet, att någon större skada icke kunde upptäckas på stenarna på dessa punkter. Av undersökningen framgick dock ännu en annan viktig sak, något som krisrevisionens sakkunniga måste erkänna. De säga nämligen, att »under bilningsarbetets slutskede observerades, att baggjutningsbetongen ej häftade vid valvstenarna». Jag skulle vilja fråga dem, som känna till betongarbeten, om icke för det fall att en betonggjutning på vissa ställen faktiskt lossnat från ett valv det förhållandet innebär ett stort riskmoment, när vatten kommer emellan, och det kan ju i detta fall icke undvikas. Jag har personligen förfrågat mig hos experter om denna sak och erhöll då det svaret, att den risken får man ej bortse från i dylika fall.

Vidare har här talats något om att de experter som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anlitat icke varit på platsen. Denna felaktiga uppgift har dock i senare yttrande här rättats. Det visar sig nämligen, att även professor Ljungberg verkligen varit på platsen och gjort en undersökning. Professor Ljungberg yttrar sig i sitt utlåtande även om det dräneringssystem, som är anordnat över valven, och uttalar sig på följande sätt: »Ovanpå stenvalven fanns en fullständig dränering, avsedd att bortföra vatten med åtföljande cementutfällning på stenvalven och stempelarna. Denna dränering blev på vardera halvan

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

av valven 3 och 4 så skadad att den ej kan tjänstgöra.» Det visade sig också vid den undersökning, som krisrevisionens sakkunniga föranstaltade om, att dräneringssystemet var skadat. Vad krisrevisionen säger därom är dock ägnat att förvåna. Den utlåter sig på följande sätt: »Dessutom må här påpekas, att detta dräneringssystem icke tjänar eller kan tjäna något som helst ändamål.» Det har alltså ej någon betydelse. Vidare säger man: »Tegelrören äro nämligen helt kringgjutna med betong, som visat sig vara tät nog, av god beskaffenhet, varför tillopp till rören saknas.» De bortförklara alltså all verkan av detta dräneringssystem, men då vill jag anföra vad professor Ljungberg säger om denna sak och det är något, som jag tycker är ganska betydelsefullt. Han säger: »Man har redan nu kunnat iakttaga, att den utförda dräneringen gör nytta. På det valv, som icke skadats av explosionen, synes ingen ny utfällning, sedan valven efter arbetets färdigställande rentvättats, men på de delar, som skadats av explosionen, synas mycket starka cementutfällningar såväl på valven 3 och 4 som på pelaren 3.» Jag tycker, att det är ett ganska anmärkningsvärt yttrande av krisrevisionens sakkunniga att helt bortförklara verkan och nyttan av denna dränering, sedan de fått klart bevis för att dräneringssystemet redan haft stor och betydande effekt.

Jag beklagar, att denna fråga gjorts till en större statsfinansiell fråga. De som här tvista böra icke, synes det mig, tvista om sakens ekonomiska sida. Här gäller det ju ernående av en större eller mindre säkerhet för varaktigheten av det utförda arbetet. Man kan väl ej säga, att det är ett bevis för att staten slösar med pengar, om staten för att vinna större säkerhet för denna bro's framtida underhåll gör reparationen litet mera omfattande och därigenom kanske också något dyrare.

Det är på grund av de synpunkter, som jag här relaterat, och efter ett studium av såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsens argumentering som även av krisrevisionens sakargument som jag kommit till att utskottets förslag, att reparationen bör göras så effektiv som möjligt, är det mest betryggande. Jag tror icke, att man äventyrar den erforderliga kontrollen från Kungl. Maj:ts sida, om man tar det billigare förslaget. Även om man tar det dyrare förslaget kommer Kungl. Maj:t givetvis att ha samma kontroll över arbetet som vid ett bifall till det billigare förslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Herr Staxängs försök att tekniskt klara ut skillnaden mellan de olika förslagen blev icke riktigt lyckat. Han sade, att skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens första och andra förslag var, att man enligt det första förslaget skulle bygga upp ett vidlyftigt system av ställningar, varifrån arbetet skulle bedrivas, medan så ej skulle ske enligt det andra förslaget, där arbetet skulle ordnas på annat sätt. Detta skulle då, enligt herr Staxäng, vara skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens första och andra förslag. Den avgörande skillnaden är emellertid, att enligt det första förslaget skulle brospannen på båda sidor om de skadade pelarna rivas ned och nya spann byggas upp, men så skulle man ej göra enligt det senare förslaget. Detta är den avgörande skillnaden.

Herr Staxäng läste upp några frågor av professor Kreüger, som han fann anmärkningsvärda och ganska avgörande. Jag skall be att få läsa upp de svar på dessa frågor, som experterna givit. Jag behöver ej relatera de frågor, som professor Kreüger kommit med och som herr Staxäng redogjorde för. Experterna skriva: »En sådan inställning finna också vi rimlig, men med den kännedom vi äga om förhållandena på platsen anse vi det onödigt att blotta

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)
 hela översidan. Undersökningen bör i första hand koncentreras till de partier av valvet, som legat i närmaste kontakt med sprängladdningarna och där följaktligen skadorna äro störst. Att riva bort hela bakgjutningen, som där är som tjockast och har en mäktighet av mer än fyra meter, är en åtgärd, som icke kan motiveras. Det förhåller sig nämligen så, att skadorna till och med omedelbart under sprängladdningarna äro så överraskande obetydliga, att man härav kan sluta sig till att själva stenvalven måste vara oskadda eller åtminstone helt obetydligt påverkade.» Sprängladdningen har nämligen varit anordnad så att enligt sprängämnesinspektionens uppfattning »de ringa sprängskadorna på bron ävensom de obetydliga krosskadorna på sprängkammarens mot anslutande valv vettande betongväggar ge anledning till misstanken, att detonationsförloppet möjligen ej varit fullständigt». Senare utförda försök tala i samma riktning. Denna omständighet, att skadorna voro så föga framträdande till och med på de betongytor, som hade varit i direkt kontakt med sprängladdningarna, framhölls också muntligen av de sakkunniga vid deras besök på platsen den 12 april 1943, och de uppmanade representanten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att låta hugga upp betongen i bakgjutningen och sålunda övertyga sig om skadornas verkliga omfattning. Någon dylik, av de sakkunniga rekommenderad noggrannare inspektion utfördes emellertid icke av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men då den var så lätt att göra och då den dessutom skulle ge klart besked bl. a. beträffande de spörsmål, som professor Kreüger åsyftar i sina frågor, ville de sakkunniga icke underlåta att själva gå i författning om en dylik inspektion. Denna läto de göra genom Chalmers provningsanstalt i Göteborg. Jag har här instrumentet över undersökningen, vilket jag naturligtvis icke kan läsa upp nu. Jag skall dock be att få läsa upp de delar, som motsvara vad herr Staxäng talade om. Herr Staxäng nämnde, att stenar hade släppt från betonggjutningen och ansåg detta vara en synnerligen graverande sak. Provningsanstalten yttrar härom: »Huruvida detta kan ha orsakats av att dålig vidhäftning redan från början varit för handen, t. ex. på grund av dålig förvattning av stenarna, och att betongen genom krympning sedermera lättat från valvstenen, eller har samband med sprängningsolyckan undandragit sig bedömande.» Det är alltså icke alls säkert, att detta har åstadkommits genom sprängverkan. Beträffande dräneringssystemet säger provningsanstalten: »Av de iakttagelser, som kunde göras å observationsställena nr 1 och 3 kan man draga den slutsatsen, att dräneringssträngarna visserligen kunna vara partiellt skadade mitt för platsen för sprängladdningen, men dock äro fullt funktionsdugliga i den mån mynningarna, som överallt äro igenstoppade av jord och betonggrus, upprettas. Å de partier i provhål nr 1, där tegelrören tycktes vara värst skadade, var dock ingenstans röret söndersplittrat eller kanalen på något sätt igenfylld.» Det var alltså icke så farligt med skadorna i dräneringssystemet som herr Staxäng lät påskina.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Törnkvist och Persson i Falla avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Falla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till reparation av bron över Svinesund. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Törnkvist och Persson i Falla avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1944/45 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret, i vad propositionen avser uppförande av expeditjonsbyggnad för militära staber i Karlstad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 2 och 10.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 till fria sommarresor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *Anslag till fria sommarresor för barn m. m.*

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkterna 88 och 89, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 anvisa dels till Fria sommarresor för barn ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor, dels ock till Bidrag till sommarkolonier ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förcheft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 117) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård m. fl.* (II: 193), vari hemställdes om sådana föreskrifter, att betryggande kontroll kunde av myndigheterna utövas däröver att förmånen av fria sommarresor icke obehörigen utnyttjades, samt att vid utfärdandet av sådana föreskrifter i motionerna angivna synpunkter måtte vinna beaktande,

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

dels en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.* väckt motion (II: 39) vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta att från anslaget till fria sommarresor bidrag skulle kunna utgå till resor, även skolresor, för landsbygdens barn efter i huvudsak samma grunder, som gällde för städernas barn,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *S. Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 366), vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta, att de fria sommarresorna för barn skulle få företagas utan hänsyn till resans längd och oavsett från vilken ort i landet resan anträddes.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Fria sommarresor för barn ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor,

b) till Bidrag till sommarkolonier ett reservationsanslag av 200 000 kronor,

II. att de likalydande motionerna I: 117 och II: 193 samt motionerna II: 39 och II: 366 måtte anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anförde.

I motiveringen hade utskottet i de två på varandra följande styckena i utskottets yttrande å s. 4 i det tryckta utlåtandet, vilka börja med orden »Ehuru de» och sluta med orden »helt uteslutet», uttalat, bland annat, att utskottet funne det i motionen II: 39 framställda förslaget behjärtansvärt till den del det avsåge att bereda landsbygdens barn samma förmån av fria resor till självordnad sommarvistelse som städernas barn. Emellertid kunde utskottet icke tillstyrka, att sådan ändring av bestämmelserna genomfördes under nuvarande förhållanden.

I det stycke av utskottets yttrande å s. 4 och 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Rätten till» och slutar med orden »under övervägande» hade utskottet i fråga om rätten till fria resor — som enligt Kungl. Maj:ts förslag begränsats till barn, vilka tilldelats rabattkort för inköp av livsmedel — framhållit, bland annat, att antalet utdelade rabattkort på grund av det under 1942 höjda inkomsläget sjunkit sedan i fjol. Utskottet fann det emellertid önskvärt, att de, som haft rätt till fria resor 1943, skulle behålla denna rätt jämväl 1944.

Vidare hade utskottet i det stycke i utskottets yttrande å s. 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »är yngre», beträffande rätten till fria resor för vårdare av mindre barn, bland annat, förklarar sig anse, att åldersgränsen för barn, vilka under resa ansåges vara i behov av vårdare, borde kunna sänkas från 10 till 8 år.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Eriksson* i Frägsta;

2) av herrar *Andersson* i Prästbol, *Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Malmö, *Mårtensson* och *Malmberg*;

3) av herrar *von Heland*, *Gustav Emil Andersson*, *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att de två på varandra följande styckena i utskottets yttrande å s. 4 i det tryckta utlåtandet, vilka börja med orden »Ehuru de» och sluta med orden »helt uteslutet», bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Enligt dessa reservanter borde frågan om koloniverksamhetens utbyggande upptagas till omprövning så snart förhållandena det medgäve. Vidare borde landsbygden och de mindre tätorterna i fråga om statliga åtgärder för främjande av barnens självordnade sommarvistelse vara likställda med de större orterna. Reservanterna tillstyrkte alltså det i motionen II: 39 i detta hänseende framställda förslaget;

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

4) av herr *Carlström, von Heland, Gustav Emil Andersson, Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Pettersson* i Dahl och *Eriksson* i Frågsta, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande å s. 4 och 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Rätten till» och slutar med orden »under övervägande», bort hava annan, i denna reservation angiven lydelse.

De under 4) antecknade reservanterna hade i likhet med Kungl. Maj:t förutsatt, att rätten till fria resor borde även under sommaren 1944 vara begränsad till barn, vilka tilldelats rabattkort för inköp av livsmedel;

5) av herrar *Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Bäcklund, Wiklund, Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Malmö och *Mårtensson*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande å s. 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »är yngre», bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Dessa reservanter hade anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag om oförändrade bidragsgrunder i fråga om rätt till fria resor för vårdare av mindre barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Hansson* i Skediga: Herr talman! Denna fråga är nu för tredje gången uppe i riksdagen. Det har ju på sätt och vis enligt utskottets yttrande blivit en liten förbättring för landsbygden, men kvar står alltjämt det orättvisa i att medan man hjälper städernas och tätorternas fattiga man icke ger landsbygdens fattiga samma förmåner. Det måste finnas någon särskild grund till att statsrådet lägger fram en proposition i denna anda.

Det säges, att i den mån barnen äro klena och svaga och om deras förhållanden ha blivit försämrade, skola de kunna beredas kolonivistelse på landet. Men den verksamhet, som nu avses, är dock en förebyggande verksamhet. Man vill ju genom att låta barnen få denna sommanvistelse ge dem livskraft och hälsa och låta dem få njuta av sommar och sol på landet. Det står emellertid klart — det visar också statistiken — att landsbygdens barn äro lika sjukliga och ha samma behov av rekreation som städernas och tätorternas barn.

I statsverkspropositionen år 1943 anförde statsrådet på tal om maximigränsen för resornas längd följande, som icke bör förbigås: »Med den starka och vidsträckt omflyttning, som ägt rum i vårt land, anser jag icke en snävare begränsning tillräddig, om syftet med resorna skall nås, nämligen att barnen skola erhålla möjlighet av fri resa till familjens anhöriga och bekanta. För barn från Norrbotten bör dock centralmyndigheten kunna medgiva dispens för fria resor utöver den angivna maximigränsen.» Man kan ställa sig den frågan, om vederbörande verkligen ha den uppfattningen, att de fattiga familjerna icke ha några släktingar. Det är ju möjligt, att de icke ha det kvar på landet, ty dessa ha väl snart flyttat till städerna allihop. Men å andra sidan är det ju i det fallet samma förhållande för de fattiga i städerna och de fattiga på landsbygden.

En annan sak, som jag också fäst mig vid, är bestämmelsen om fyraveckorsvistelsen. Det torde icke vara obekant för kammarens ledamöter, att det kan vara svårt för en skogsarbetarfamilj, en lantarbetarfamilj eller en småbrukarfamilj, om vederbörande vårdare skall behöva vara borta från hemmet för länge. Därför tycker jag, att man skulle kunna förkorta denna tid något men samtidigt ge möjlighet till en sådan liten rekreationsresa. Dessa kostnader kunna synas stora, men det rör sig egentligen bara om en bokföringsfråga. Det är en sak mellan socialdepartementet och kommunikationsdepartementet. De personer, som det här är fråga om, bruka ju i vanliga fall icke besvära järnvägen med några resor. Om nu tågen icke äro fullsatta, betyder det säkerligen

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

icke så mycket med dessa gratisresor. Detta har varit orsaken till att jag varje år denna fråga varit uppe väckt en motion i ärendet. Jag kan inte fatta varför man söker draga denna gräns mellan stad och landsbygd.

En annan sak, då det gäller rätten till fria resor, är att underlaget för rabattkort för inköp av livsmedel numera ändrats, så att en stor del av de personer, som förra året innehade rabattkort, inte längre få sådana. Man har då ansett, att de som förra året åtnjoto rabattkort och således även fria resor fortfarande skola ha rätt till fria resor, ehuru de inte längre innehava rabattkort. Härvid framträder emellertid ånyo en skillnad mellan landsbygd och stad. Vi tänka oss ett samhälle, där barn ha rätt till dylika fria resor. Intill detta samhälle ligger en större gård med många lantarbetare och torpare, men deras barn ha icke denna rätt. Då måste man verkligen fråga, huruvida riksdagen handlar riktigt genom att företaga en sådan gränsdragning. Skall samhället hjälpa fattiga, vilket jag anser är riktigt, skall det inte skilja på städernas och landsbygdens fattiga och ställa de senare utan hjälp. Det är orättfärdigt av riksdagen att handla på det sättet allra helst som en utsträckning av rätten till fria resor till att även omfatta landsbygdens barn inte skulle medföra några nämnvärt ökade utgifter. De flesta av oss minnas säkert, huru vi som barn glädde oss, då vi fingo göra en resa. Jag har i detta sammanhang dristat mig att beröra skolresorna, men utskottet säger, att det går rakt inte an att draga in dem. Var och en vet emellertid, hur det förhåller sig med semestermöjligheterna på landsbygden. En lantarbetare har 12 semesterdagar, varav sex skola vara sammanhängande, och det är säkert inte möjligt för vare sig far eller mor att medfölja barnen på en längre resa. Det har kanske varit orsaken till att man uteslutit dessa barn. Likadant är det för en torpare och en skogsarbetare. De ha ofta kreatur att sköta och ha därför inte så lätt att vara hemifrån. Det förefaller då rimligt att dessa fattiga genom att tillerkännas rätt till fria resor av kortare varaktighet kunde få ut något av de sociala förmåner av ifrågakvarande slag som samhället ger.

Jag vill ännu en gång betona, att jag inte missunnar städernas barn att komma ut på landet, men å andra sidan kan jag inte förlika mig med att landsbygden skall behöva intaga en sämre ställning, särskilt som landsbygdens kommuner i jämförelse med städerna ha betydligt sämre underlag för att kunna vidtaga några sociala förbättringar.

Med åberopande av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 3 och nr 4 av herr von Heland m. fl.

Herr Mårtensson: Herr talman! Jag har ingenting att invända emot att denna verksamhet under innevarande sommar bedrivs efter samma grunder som tidigare, alltså i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Men jag anser, att om verksamheten skall fortsättas för framtiden, detta bör ske efter något andra linjer.

När första gången anslag beviljades till fria sommarresor för barn, var syftemålet med anslaget bl. a. att möjliggöra en evakuering av barn från större orter till landsbygden. Det var under dessa förutsättningar helt naturligt, att anslaget begränsades till barn från samhällen med minst 8 000 invånare eller rättare sagt från de större samhällena. När det nu ser ut som om verksamheten skulle få fastare former och inriktas på att barnen skola få en välbehövlig sommarvistelse på landet även under normala förhållanden, bör enligt min mening en gränsdragning mellan de större och de mindre kommunerna icke förekomma. Fattigdomen är med all säkerhet lika stor i de mindre samhällena och på landsbygden som i de större och de medelstora

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

städerna. Under sådana förhållanden är det ingenting som talar för att mindre bemedlade familjer i samhällen med ett invånarantal av minst 8 000 skola ha fria resor för barnen, då dessa sändas till bättre situerade familjer, medan mindre bemedlade familjer i samhällen med mindre än 8 000 invånare icke skola få denna förmån. Denna hjälpverksamhet bör enligt min mening utgå icke efter invånarantal utan efter behov.

Det kan gentemot detta resonemang göras gällande, att de barn, som växa upp på mindre orter, icke ha samma behov av luftombyte som storstädernas barn. Denna invändning är till viss del riktig, men å andra sidan är ett barn från ett fattigt hem på landsbygden eller i ett mindre samhälle i lika stort behov av att erhålla riklig och närande föda och att få vistas i en annan miljö under några veckor om året som barn från de större samhällena. Detta är enligt mitt sätt att se motivering nog för en likartad behandling i dessa avseenden.

Det kan i övrigt råda delade meningar om efter vilka grunder denna betydelsefulla sociala verksamhet bör bedrivas för framtiden. Om vi se på de siffror, som förekomma i den kungl. propositionen, finna vi, att under år 1943 nära 36 000 barn kommo i åtnjutande av fria resor för sommarvistelse i enskilda hem. Reseersättningar för resor till sommarkolonier utgingo till något mer än 29 000 barn, och driftbidrag till kolonier utgjorde 81 431 kronor, avseende tillhoppa 1 674 barn. Det driftbidrag, som staten lämnade till koloniverksamheten under år 1943, omfattade alltså endast 1 674 barn. Av dessa siffror framgår med all tydlighet, att det endast är en mycket begränsad del av de barn som äro i behov av några veckors stärkande sommarvistelse på landsbygden, som komma i åtnjutande av denna förmån. Vad som enligt min mening i första hand bör eftersträvas är en utbyggnad av verksamheten, så att alla barn, som i första hand av hälsoskäl äro i behov av några veckors sommarvistelse på landsbygden, verkligen kunna komma i åtnjutande härav. Men om detta behov skall tillgodoses, kommer det att innebära en betydande utvidgning av hela verksamheten. Denna utvidgning bör i första hand ske genom ett omfattande stöd från statens sida till koloniverksamhetens utbyggnad och drift. Koloniverksamheten bör sålunda vara det främsta, och de fria sommarresorna till enskilda hem böra komma i andra hand. Jag är övertygad om att om verksamheten utbygges på detta sätt skulle det bästa resultat nås för framtiden. Jag skall på denna punkt icke göra något yrkande, men jag vill hemställa till statsrådet och chefen för socialdepartementet, att han tager dessa synpunkter under omprövning vid den fortsatta handläggningen av dessa ärenden.

Utskottet har på en annan punkt föreslagit en viss ändring av Kungl. Maj:ts förslag. Det gäller de fria resorna för vårdarna. Förra sommaren erhöll vårdare fri resa, om barnet under året fyllde tio år eller var yngre. Nu föreslår utskottet, att rätten till fria resor för vårdare skall begränsas till de fall, då barnet under året fyller åtta år eller är yngre. Jag är rädd för att en sådan sänkning av åldern skall verka hämmande på verksamheten. Många av barnen i åtta- eller tioårsåldern komma helt enkelt icke i tillfälle att resa ut till landet under den kommande sommaren just därför att föräldrarna icke våga låta dem resa på egen hand och själva icke ha råd att resa med barnen till dessas sommarhem. Den enda möjligheten skulle väl kanske vara, att föräldrarna eller målsmännen fäste en adresslapp på barnen och sedan överlämnade dem till personalen på tågen eller bussarna. Jag tror emellertid, att ett dylikt förfarande varken skulle vara tillfredsställande eller att rekommendera. Jag vill gärna understryka vad utskottet framhållit på denna punkt, att gruppresor böra ordnas i största möjliga utsträckning. Men i de

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

fall, då det icke går att ordna gruppresor, böra vårdarna ha fria resor efter samma grunder under innevarande år som under fjolåret.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan men med den ändring av motiveringen, som föreslås i den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen, vilken ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde fru *Skoglund-Lindblom* och fru *Nordgren*.

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! Det är fullkomligt riktigt vad herr *Mårtensson* här sade, att anslaget första gången tillkom för att möjliggöra en evakuering av barn från städerna och de större samhällena till landsbygden. Vi komma kanske ihåg här i riksdagen, att propositionen kom ganska hastigt och också blev föremål för en viss snabbhandling. Det var ingenting att säga om den saken. Det var den gången nog alldeles riktigt. Anslaget tycks nu emellertid, såsom herr *Mårtensson* påpekade, bli permanent, en för varje år återkommande fråga. Det har vid beviljandet av detta anslag skett en viss kategoriklyvning mellan landsbygdens barn och barnen från städerna och samhällena med över 8 000 invånare. Vad herrar *Mårtensson* och *Hansson* i Skediga anført i fråga om det beklagliga i denna kategoriklyvning vill jag till alla delar instämma i. Jag beklagar endast, att herr *Mårtensson* med sina starka argument till förmån för landsbygdens barn icke kunde gå med på att bestämmelserna i detta fall skulle ändras redan innevarande år. Utskottet, som också finner det behjärtansvärt att bereda landsbygdens barn samma förmån som städernas barn, säger emellertid, att det icke under nuvarande förhållanden kan gå med på en ändring av bestämmelserna. Det är alltså ungefär samma uppfattning som den herr *Mårtensson* har. Då återstår att fråga: är det under nuvarande förhållanden bättre för landsbygdens barn än för städernas? Man kan ju erkänna, att tidigare har det varit besvärligt för städernas befolkning, när det gällt att erhålla vissa livsmedel, men med den rikliga tillgång på livsmedel, som finns nu, har ju denna olägenhet bortfallit.

En synpunkt dessutom, som här må anföras, är att städerna, exempelvis Stockholm, ha oerhört större skattekraft än de mindre samhällena och därför ha mycket lättare än dessa att kunna lämna bidrag till vissa barns sommarvistelse. Herr *Mårtensson* anförde vissa siffror och nämnde, att föregående år i runt tal 36 000 barn kommit i åtnjutande av fria resor för sommarvistelse i enskilda hem. Här ha vi detta underliga förhållande, att samhället medverkar till att sända ut 36 000 barn på landsbygden i privata hem. Alltså, dessa privata hem ha frivilligt åtagit sig att försörja dessa barn under en sommarvistelse av minst fyra veckor. Jag behöver inte framhålla för riksdagen vad som så många gånger tidigare anförts från olika orter i vårt land, att ute på landsbygden äro husmödrarna särskilt hårt arbetsstyngda. Föregående höst anvisade riksdagen medel till en hemvårdarinneorganisation, som i första hand skulle medverka till att underlätta arbetet för landsbygdens husmödrar. Alltså, här ger samhället med den ena handen och tar med den andra. Att lämna 36 000 barn gratis uppehälle under minst fyra veckors sommarvistelse måste ovillkorligen bli en ganska stor arbetsbelastning för landsbygdens husmödrar. Då tycker man ju, att barn från landsbygden också borde ha möjlighet att erhålla samma förmån, nämligen ombyte av vistelseort.

Nu sägs det i utskottets utlåtande och i propositionen, att denna verksamhet bör omfatta sådana barn, som bäst behöva den. Man frågar sig då som nämnts, om inte landsbygdens barn behöva denna förmån lika väl som städernas barn. Jag skall tillåta mig att omtala en händelse från föregående sommar, som belyser detta förhållande. Genom omständigheternas makt var en familj i min

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

hemort bekant med barn från nordligaste Norrland, från Anundsjö församling i Västernorrlands län. Fadern var skogstorpä. Familjen var mycket fattig — det säger ju själva namnet skogstorpä. Den fick en inbjudan att låta barnen resa till Halland, och samtidigt medsändes riksdagsbeslut och övriga handlingar från förra riksdagsbehandlingen för att man skulle undersöka, om det var möjligt för dem att få fri resa. De undersökte detta, men enligt de bestämmelser som gällde fanns ingen sådan möjlighet. Genom en frivillig insamling bland järnvägstjänstemän möjliggjordes emellertid resan, och en vacker dag kommo barnen till Västkusten för vistelse där under hela sommaren.

Den som känner till förhållandena i Norrland måste nog erkänna, att för dessa barn var denna sommarvistelse mycket behövlig. Föräldrarna till barnen hade meddelat, att de själva och barnen voro friska, men att det var ganska sjukt i trakten intill och att det därför vore ofantligt värdefullt, om barnen kunde få en annan vistelseort någon tid på sommaren. Enligt gällande bestämmelser finns det sålunda ingen möjlighet för en dylik familj att få hjälp från samhällets sida till en dylik sommarvistelse, och det kan i rimlighetens namn inte anses annat än som mycket orättvist.

Det är också anmärkningsvärt att, som jag tillåter mig framhålla, enligt nuvarande bestämmelser har barnets moder eller annan vårdarinna rätt att medfölja. Alltså, under föregående sommar ha 36 000 barn kommit i åtnjutande av fria resor för sommarvistelse i enskilda hem, och samtidigt ha i runt tal 20 000 vårdarinnor medföljt, således ett eller två barn på varje vårdarinna. Av dessa vårdarinnor ha 13 600 kunnat stanna hos barnen under hela sommarvistelsen, under det att 6 415 ha begagnat sig av möjligheten att resa med barnen, stanna hos dem några dagar, resa tillbaka igen och sedan hämta barnen efter vistelsens slut. Det är klart att för dessa vårdarinnor är denna sommarvistelse mycket värdefull — det är ingen som vill förneka detta — men å andra sidan kan det också tänkas, att det offras en del av samhället som inte är av behovet påkallat. Jag tillåter mig framhålla, att i Falkenberg, den ort där jag hör hemma, har det väckt ganska stort uppseende, att det kommer en hel massa mycket fina damer, som åtfölja dessa barn, stanna med barnen, bada och må bra, och sedan resa de tillbaka med barnen igen. Av deras utstyrsel att döma skulle man knappast tro, att de äro i den ekonomiska ställning att de skulle vara berättigade till dessa fria resor. Detta ger anledning misstänka, att denna möjlighet till fria resor för vårdarinnor missbrukas.

Nu underströk utskottet föregående år, och utskottet utprepar i år denna sak, att om det är möjligt grupperor böra anlitas. Vi se emellertid i propositionen, att det endast kunnat anordnas 24 grupperor för sammanlagt 456 barn. Det är ju uppseendeväckande litet, och man tycker att det med litet god vilja bör kunna anordnas ett betydligt större antal grupperor, så att inte så många vårdarinnor behöva resa med.

Herr Mårtensson var rädd för att om man, såsom utskottet föreslagit, sänkte åldersgränsen från 10 till 8 år, detta skulle medföra att en del föräldrar inte skulle våga skicka sina barn på sommarvistelse. Det ligger nog så till, att det finns mödrar, som inte våga skicka sina barn, även om de äro över 10 år, kanske 12—13 år, likaväl som det finns mödrar som våga skicka sina barn, även om de äro under 8 år. De barn, som jag förut talade om och som reste från nordligaste Norrland till Halland föregående sommar, hade dessförinnan aldrig sett än mindre åkt på ett järnvägståg, och dock kunde de ensamma resa den långa vägen, byta tåg i Stockholm, Göteborg och Falkenberg utan att något missöde inträffade. Vidare veta vi, att här under senare år rest tusentals barn från Finland och andra länder utan att vårdarinnor medföljt och utan att barnen ens kunnat vårt språk, och jag har aldrig hört

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

att det förekommit några missöden av denna anledning. Järnvägstjänstemännen äro så pass tillmötesgående och så angelägna att se till, att passagerarna komma fram, att det säkerligen inte är någon risk att skicka dessa barn ensamma. Vad beträffar att det inte skulle vara så trevligt för barnen att ha en adresslapp hängande om halsen, så tycker jag att det är inte något att fästa sig vid. Mot utskottets förslag att sänka åldersgränsen från 10 till 8 år bör således enligt min mening icke kunna resas någon invändning.

Utskottet har emellertid föreslagit ändring av Kungl. Maj:ts förslag på en annan punkt, som herr Hansson i Skediga redan berört, nämligen att de som hade rabattkort på livsmedel föregående år och alltså då voro berättigade till fria resor, skulle komma i åtnjutande av fria resor även i år. Det ligger i kort-het så till, att genom den inkomstförskjutning uppåt, som ägt rum, en hel del familjer i Stockholm och andra städer — jag tror det rör sig om ett par hundratusental — i år icke längre tilldelats rabattkort, men det anmärkningsvärda är, att för landsbygdens vidkommande är det ingen ändring i möjligheten att få rabattkort. På landsbygden är det således lika många som ha rätt till rabattkort under innevarande år som föregående år. Nu menar man här, att denna inkomstförskjutning till viss del är beroende på levnadskostnadsstegringen. Den skulle alltså icke innebära någon ökning av den reella lönen, varför vederbörande borde vara berättigad till ifrågavarande förmån med hänsyn till sina inkomstförhållanden. Jag vill här icke bestrida, att så kan vara förhållandet i vissa fall, men i andra fall kan det naturligtvis också föreligga sådana omständigheter, att vederbörande av andra orsaker erhållit högre inkomst. Vederbörande kan ju ha ärvt pengar eller vunnit på lotteri. Det är mycket som kan ha föranlett, att inkomsterna så ändrats att det vid saklig prövning skulle visat sig, att de icke hade rätt till dessa rabattkort. Det synes mig vara en ganska lös bestämmelse, som statsutskottet här gått in för, och jag tror, att den kan leda till konsekvenser, som i framtiden icke äro så behagliga. Här ha några landsbygdsrepresentanter ansett, att i detta fall är det bättre att stanna för det förslag Kungl. Maj:t framlagt, att rätten till fria sommarresor sålunda bör prövas efter de grunder, som gälla för erhållande av rabattkort, alltså enligt de grunder som hittills gällt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit med den ändring av motiveringen, som innefattas i reservationerna nr 3 och nr 4.

Herr Persson i Falla: Herr talman! I förbigående vill jag erinra om att den första reservationen här, den av herr Eriksson i Frägsta — han är ej närvarande här i dag — där han riktar sig mot en del av utskottets motivering, innebär, att han icke vill vara med om utskottets yttrande i den del utskottet ansluter sig till departementschefens yttrande om att denna verksamhet bör bibehållas i fortsättningen. Han menar där, att den i varje fall icke bör fortsätta på det sätt som den nu är ordnad och inrättad.

Som åtskilliga talare här erinrat om, kom denna verksamhet till vid en viss omflyttning — evakuering — av barn från våra sydligaste städer under sommaren 1940 i anledning av då, som man antog, föreliggande krigsrisker söderut. Sedan har denna verksamhet fortfarit, och den har byggts upp på denna improviserade omflyttning 1940. Hela verksamheten bär också improvisationens prägel. Man har icke ifrån början gjort en verklig utredning av frågan och lagt upp en grundlig plan för det hela, utan man har improviserat. Man lade exempelvis inkomstnormerna för rätt till rabattkort till grund för denna rätt till fria sommarresor. Redan som grund för rabattkorten äro dessa normer — det har erkänts från olika håll — icke rationella. De äro icke lämpade härför, de ha vä-

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

sentliga svagheter redan därvidlag. Då de överflyttas på nu ifrågavarande område kvarstå naturligtvis dessa svagheter och äro här ytterligare förstärkta. Anordningen är sålunda icke rationell. Därtill kommer att på detta område förekommit missbruk i ganska stor omfattning. Nu föreslår visserligen utskottet vissa anordningar för att förebygga sådana missbruk, och i vad mån dessa anordningar bli effektiva får man ju se. I varje fall äro grunderna för dessa fria resor föga lyckligt tillkomna. Där behöfde man få en verklig omprövning, på ett helt annat sätt än nu förekommer.

För närvarande ligger under riksdagens prövning en proposition om utvidgande av skolhälsovården med obligatorisk och fortlöpande läkarundersökning av skolbarnen, och såvitt man kan se skulle det vara en mycket lämplig utväg att låta dessa undersökningar och läkarnas därpå grundade utlåtanden vara avgörande för urvalet av dem som skola komma i fråga till dessa fria resor. Det skulle vara en helt annan och rationellare metod än den som för närvarande gäller. Det är tanken på denna rationellare metod som ligger bakom den fjärde reservationen av herr Carlström m. fl. Utskottet säger visserligen på sidan 5: »I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att frågan hur den ekonomisk behovsprövningen framdeles bör ordnas redan nu tages under öfvervägande.» Det är gott och väl, att man får den saken öfvervägd, men vi reserverar under den fjärde reservationen mena, att här bör man göra denna omprövning ifrån andra och vidare grunder och på ett långt rationellare sätt. Vi anse sålunda att skolläkarna, provinsialläkarna, som komma att få skolhälsovårdslagen om hand, böra kopplas in på detta, och att deras yttranden böra vara avgörande för urvalet av barn för de fria resorna. Jag ber här alltså att få yrka bifall till den fjärde reservationen, den av herr Carlström m. fl. avgivna. Den innebär ju bifall till utskottets förslag med viss ändring i motiveringen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Kammarrens ledamöter ha säkert observerat, att statsutskottet är enigt i fråga om utskottets hemställan men icke beträffande motiveringen, om vilken man tvistar ganska livligt. Hur motiveringen utformas, kan ju vara viktigt nog, eftersom de punkter i motiveringen, om vilka oenighet råder, ju innehålla direktiv för verksamheten. Det är sålunda ganska naturligt, att därest man vill ge direktiv i den ena eller andra riktningen, man också framför detta som direkta yrkanden. Här är det ju huvudsakligen fråga om huruvida den verksamhet att med bidrag av statsmedel möjliggöra sommarvistelse för barn, som bedrivits under ett par år, skall fortsätta efter i huvudsak samma grunder som tidigare ha varit gällande. Statsutskottet har ju i det avseendet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. När det emellertid gäller sommarresor för barn till enskilda hem har statsutskottets majoritet föreslagit en ändring, nämligen en sänkning av maximiåldern för barn, för vilka rätt att på statens bekostnad medföra vårdare är tillåten.

Jag skall taga upp denna fråga först. Det gäller sålunda det yrkande, som är framställt i reservationen nr 5, och som avser frågan om den levnadsålder för barnen, som skulle vara avgörande för rätten att få statsbidrag för vårdareresor. Det diskuterades ju ganska livligt i samband med framläggandet av denna fråga vid fjolårets riksdag. Ifrån ett av de centrala ämbetsverken framställdes yrkande om att gränsen, som då föreslogs till 10 år, skulle sänkas med ett eller två år. Ett annat av de centrala verken föreslog, att rätten till vårdareresor skulle begränsas allenast till barn, som under det år varunder resan skedde uppnådde sju års ålder. Departementschefen ansåg emellertid, att det icke var skäl att sänka denna levnadsålder, och föreslog, att den skulle sättas till tio år, och statsutskottet biträdde Kungl. Maj:ts förslag i det avseendet. Emellertid

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

observerade statsutskottet redan då, att vårdareresorna togo en oproportionerligt stor del av statsbidraget för sommarvistelse för barnen i anspråk. Herr Pettersson i Dahl har redan fäst uppmärksamheten på detta. Jag måste, för att förklara varför jag för min del har ansett mig böra biträda statsutskottsmajoritetens uppfattning, i detta avseende komplettera hans uppgifter.

Under år 1942 hade till sommarresor till enskilda hem statsbidrag förekommit beträffande 29 225 barn, och dessa barn hade åtföljts av 16 845 vårdare. Det var sålunda 57 % vårdareresor i förhållande till antalet barn. Det var mot bakgrunden av dessa siffror vi hade att bedöma denna fråga vid fjolårets riksdag. Vi ansågo då i statsutskottet — och i det avseendet var statsutskottet enigt — att det var en oproportionerligt stor del av kostnaden som gick till vårdare, sålunda icke till de verkligt behövande, nämligen barnen. Vi uttalade oss för att man, när det gällde de större orterna, i större utsträckning än vad tidigare ägt rum borde anordna grupperor. Därest man anordnade grupperor vid utplanterande av dessa barn till enskilda hem, på samma sätt som man gör beträffande sommarvistelse på kolonier, är det självfallet, att antalet vårdareresor och därmed kostnaderna för dessa skulle avsevärt nedbringas. Det har också 1943 gjorts vissa ansträngningar i detta avseende. Det redovisas i statsverkspropositionen, att det har anordnats grupperor till enskilda hem för 456 barn i 24 grupper. Sålunda har en något gynnsammare relation uppstått på grund av detta statsutskottsuttalande, men förskjutningen är dock icke så stor, att statsutskottet har ansett, att den motsvarar de förhoppningar som utskottet hade fäst vid det uttalande som gjordes under fjolåret. Det visar sig nämligen, att antalet barn, som haft statsbidrag till sommarvistelse i enskilda hem, 1943 var 35 865 och antalet vårdare 20 015. Antalet vårdare är sålunda 55 % av antalet barn. Hela förskjutningen i detta avseende uppgår sålunda endast till omkring två procent. Statsutskottet ansåg därför även i år, att vårdareresorna voro proportionsvis för dyra, och det var därför utskottsmajoriteten beslutade föreslå en sänkning till åtta år. Nu resonerar man, när man talar om detta, på det sättet, att denna sänkning från tio till åtta år skulle omöjliggöra statsbidrag för resor vid sommarvistelse för barnen. Det är emellertid att observera, att denna fråga givetvis icke rör andra än barn, som äro mellan åtta och tio år, och det rör sig inte ens om alla dessa barn. Om det nämligen i en familj finns barn under åtta år, är det klart, att vårdareresor medgives i samma omfattning som hittills. Utskottet har emellertid ansett, att påståendet, att en sänkning av maximiåldern för barnen skulle förhindra möjligheterna till sommarvistelse, icke kan anses vara riktigt, ty i de allra flesta fall få ju barnen i dessa åldrar redan nu på egen hand företaga resor. Det är ju ganska vanligt i närheten av samhällen exempelvis, att barnen i skolåldern själva få resa, visserligen icke så långa sträckor, men dock resa med fordon, med tåg eller buss, utan att det medför några olägenheter. Det är detta, som har gjort, att utskottet stannat för den lösning, som jag nu här omnämnt.

Nu har emellertid första kammaren i detta avseende bifallit Kungl. Maj:ts förslag, alltså bifallit reservationen nr 5. Jag för min del förutsätter, att andra kammaren är villig att fatta samma beslut som första kammaren. Ett annat beslut i andra kammaren skulle ju medföra vissa svårigheter i sammanjämningsväg för utskottet, och jag förmodar, att andra kammaren för att undslippa detta i likhet med första kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag. Jag har emellertid med vad jag nu anfört velat angiva de motiv, som föranlett statsutskottets majoritet att i detta avseende avvika från Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande de övriga reservationerna skall jag icke yttra mig alltför

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

länge. Det är ju på det sättet, att man i denna fråga tidigare har haft mycket långa debatter, i vilka man från visst håll uttalat sig för behovet av en verksamhet sådan som denna och behovet av statsbidrag till densamma, medan man på andra håll haft en motsatt uppfattning, eller, om man godtagit uppfattningen som sådan, ansett, att man icke borde göra den åtskillnad i fråga om rätten till statsbidrag som ligger i att bidraget är begränsat till orter med visst antal invånare. Man förmenar med andra ord, att om det med statsmedel beredes lätnader för resor från tätort till omkringliggande landsbygd, bör det med samma rätt kunna medges omplacering av barnen inom denna omkringliggande landsbygd, så att landsbygdens barn, som man uttryckt det, skulle ha samma rätt som tätorternas barn. Det har talats så ofantligt mycket om detta, och jag tror icke man kan avvinna debatten nya synpunkter, om man tager upp denna fråga till behandling. Jag kan för min del hänvisa till vad jag sagt vid såväl 1942 som 1943 års riksdagar.

Vid behandlingen av förevarande fråga har man i år ansett, att man skulle bibehålla verksamheten enligt i stort sett samma grunder som tidigare. Emellertid gör Kungl. Maj:t beträffande resornas längd en förändring gentemot fjolårets bestämmelser som statsutskottet också har tillstyrkt. Jag skall säga ett par ord om det. Nuvarande bestämmelser innehålla ju den föreskriften, att barn boende inom Norrbottens och Västerbottens län ha rätt att resa högst 100 mil, barn inom Jämtlands och Västernorrlands län högst 80 mil och i övrigt högst 50 mil. Sedan innefattar beslutet vid fjolårets riksdag därutöver en dispensrätt för vederbörande myndigheter inom de båda nordligaste länen att utsträcka maximilängden utöver vad som anges i de regelrätta bestämmelserna som jag nyss nämnde. Nu föreslår Kungl. Maj:t allenast den ändringen i dessa avseenden, att maximigränsen 50 mil för övriga orter än de fyra nordligaste norrländska länen skulle höjas till 60 mil, och i detta avseende har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har därjämte varit angeläget att i sitt utlåtande poängtera, att de undantagsbestämmelser ifrån detta, som ha gällt för de fyra nordligaste länen, allt fortfarande äga giltighet. Jag förmodar, att vederbörande, som äro bosatta i dessa nordliga län, just uppmärksammat detta viktiga tillägg, nämligen att det göres icke någon ändring i de norrländska förhållandena på grund av att den normala reslängden ökas från 50 till 60 mil.

Den fråga som senast berördes av den föregående ärade talaren och som behandlas i reservationen nr 4 är av synnerligen viktig beskaffenhet. Här gäller det nämligen huruvida statsmakterna vilja uttala sig för att förbehålla rätten till bidrag för sommarresorna för samma befolkningsklientel som 1943 var berättigat att erhålla dessa bidrag till resor. Förhållandet är ju nämligen det, som också framhållits i utskottets utlåtande, att på grund av inkomstförskjutningar, icke från 1943 till 1944 utan från 1941 till 1942, beskattningsförhållandena blivit sådana, att rätten till rabattkort har förskjutits. För att man då skulle kunna bevara åt de barnfamiljer, som hade rätt till bidrag för sommarresor under fjolåret, att även få denna förmån innevarande år, har statsutskottet gjort ett uttalande, som innefattas i dess motivering, av den innebörden, att åt Kungl. Maj:t uppdrages att söka utfiina någon väg som icke försämrar förhållandena för barnfamiljerna i detta avseende. Jag betraktar det som synnerligen viktigt, att andra kammaren i likhet med första kammaren följer utskottet i denna del, så att man icke uppnår de ojämnheter med därav följande irritation som skulle bli fallet, om barnfamiljer med faktiskt samma inkomstförhållanden på grund av gällande lönestopp och dylikt 1944 som 1943 nu plötsligt på grund av andra förhållanden, som egentligen icke beröra deras inkomster och levnadsstandard, skulle

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

se sig fräntagna en rätt som de hade under fjolåret. Därför hemställer jag livligt till kammaren att i det avseendet följa statsutskottets förslag och sålunda avslå reservationen nr 4.

Jag vill, herr talman, med åberopande av vad jag nu anfört sluta med att jag för min del yrkar bifall till statsutskottets förslag i alla dess delar.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Statsutskottet har hemställt, att motionen II: 366, i vilken bland annat föreslås, att riksdagen måtte besluta, att de fria sommarresorna för barn få företagas utan hänsyn till resans längd och oavsett från vilken ort i landet resan anträdades, måtte få anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Detta förslag skulle man kanske kunna gå med på, om utskottet verkligen försökt ge svar på de frågor som uppställts i motionen. Men detta har utskottet icke gjort. Exempelvis följande frågor äro icke besvarade. Departementschefen föreslår, att maximigränsen för de fria resorna skall dragas vid 60 mil, varigenom exempelvis barn från större städer på västkusten skulle kunna placeras i städer på ostkusten utan att de därför skulle själva behöva betala överskjutande biljettkostnader. Vi ha då frågat, varför icke barn exempelvis från Stockholm skulle kunna få placeras i hem, låt mig säga i närheten av Luleå utan att föräldrarna skulle behöva betala de överskjutande biljettkostnaderna.

Vi ha vidare frågat, varför statens järnvägar för en mors och ett barns resa från Stockholm till någon station i närheten av Luleå skall betinga sig ett pris av 265 kronor för direkta resor, när staten betalar en del av kostnaderna från anslaget till fria sommarresor mot endast 200 kronor, om vederbörande icke utnyttjar denna förmån. Jag väntar med spänning på det svar statsutskottets talesman, som själv är järnvägstjänsteman kommer att ge på dessa frågor, när han eventuellt tar till orda på nytt. För min del kan jag icke, så före detta järnvägstjänsteman jag är, förstå finessen i det hela.

Vi ha därtill frågat, om riksdagen finner det lämpligt att fatta ett beslut, som beträffande möjligheten att låta vederbörande få betala prisskillnad i stället för att få lösa s. k. anslutningsbiljett innefattas i följande vaga formulering i utskottsutlåtandet: »Det har visat sig vara förenat med vissa tekniska svårigheter att bestämma priset för sistnämnda del av färden till skillnaden mellan biljettkostnaden för hela sträckan och för maximisträckan. För den händelse fortsatta överväganden av frågans tekniska sida skulle giva vid handen, att en tillfredsställande lösning kan nås, föreslås att anslaget till fria sommarresor för barn må belastas med de av en sådan anordning betingade kostnaderna under sommaren 1944.»

Om riksdagen skulle fatta ett beslut i enlighet med ett dylikt uttalande, vad har då riksdagen beslutat? Därom veta vi egentligen ingenting. Skall det verkligen behövas en så utomordentlig utredning för att man skall få klarhet i att statens järnvägar och övriga järnvägar kunna ordna de tekniska frågor, som ha samband med den förändring, som vi i vår motion påyrkat?

Maximigränsen för skolbarnens fria resor bör upphävas, enär ett bibehållande av dessa bestämmelser motverkar syftet med anordningen, vilket ju angivits vara att »för mindre bemedlade barn från de större städerna undanröja de ekonomiska hinder, som resekostnaderna utgöra för deras möjligheter att erhålla en icke allt för kort vistelse på landet under sommaren». Vi veta nämligen alla, att förutom ekonomiserandet av resorna krävs ytterligare en förutsättning för stadsbarnens vistelse på landet, nämligen att det finns enskilda hem, som äro villiga att för ingen eller ringa ersättning mottaga barnen. I de flesta fallen är det på landet bosatta släktingar som upplåta sina hem för stads-

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

barnen. Därav följer att barnens föräldrar icke valfritt kunna bestämma uppehållsorten för barnen. I själva anordningen med fria sommarresor ligger alltså en förväntan, att skattebetalarna på landsbygden skola vara beredda att mottaga barn från storstäderna; detta är en förutsättning för att denna sociala välfärdsåtgärd skall kunna få någon praktisk betydelse. Men som tack för detta, att hem på landet vilja ta emot storstädernas barn, vill man utestänga landsbygdens folk från förmånen av fria sommarresor för landsbygdens barn. Varför skola barnen på landsbygden, i arbetslöshetsområdena i Ångermanland, Medelpad och Hälsingland, ställas utanför denna förmån, barn som kanske mer än många andra behöva en dylik förmån? Jag representerar valmän i storstaden Stockholm, men jag tvekar ändå icke att säga, att herr Hansson i Skediga har rätt då han säger, att detta förhållande innebär en orättvisa mot landsbygdens folk.

Jag tror nog, att riksdagen skall kunna nå rättvisa i det avseendet utan att behöva påverkas av herr Petterssons i Dahl funderingar om de fina damerna från Norrland, som uppträda på västkustens badorter. Om det är så att herr Pettersson i Dahl beundrar dessa damer, så bör han göra det ur den synpunkten att dessa husmödrar komma från hem, som ha en beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor och därunder, men ändå kunna vara så fina när de resa till västkusten.

Då jag, herr talman, på grund av formella skäl icke ser mig i stånd att yrka bifall till motionen nr 366, ber jag att få yrka bifall till reservationerna under punkterna 3 och 5, beträffande vilka yrkanden om bifall redan gjorts.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är kanske icke så nödvändigt att jag yttrar mig i detta ärende, då jag ju förmodar, att det ligger ganska klart till, hur kammarens beslut kommer att utfalla.

Jag har emellertid icke ansett mig kunna i tystnad låta en del av vad som här anförts passera. För herr Persson i Stockholm vill jag sålunda förklara, att de tekniska svårigheterna med avseende å biljettköpen för färder längre än gratisresorna redan äro lösta; här föreligger sålunda icke längre något problem. Den saken är ordnad. Jag tror icke heller, att det finns något skäl för kammaren att bifalla reservationerna nr 2, 3 och 4, då det ju med hänsyn till det krångel, som under innevarande år yppats beträffande rabattkorten, kan vara önskvärt, att en undersökning verkställles rörande möjligheten för en annan utgångspunkt för framtiden för behovsprövningen. En sådan kommer givetvis inte att ske beträffande årets anslag, men för den händelse en bättre väg kan utfinnas för att anvisas i förslag till nästa riksdag, komma vi i socialdepartementet att taga upp saken till undersökning. Jag hoppas det skall gå. Det har varit en mycket enkel regel, men årets erfarenheter visa ju, att anknytningen till rabattkorten blivit mer och mer komplicerad.

Min uppfattning beträffande reservationen nr 2 är liksom beträffande reservationen nr 3 den, att man icke i längden kan upprätthålla någon begränsning de olika ortsgrupperna emellan. De gällande begränsningarna ha ju egentligen ingen annan motivering än kostnadshänsynen. Den omständigheten att man härvidlag satt en gräns vid orter med 8 000 invånare är ju uppenbarligen beroende därpå, att vi i vårt land ha ett ganska stort antal mindre städer, som ha ren landsbygdskaraktär. Var och en som känner de svenska småstäderna måste ju erkänna, att de i fråga om sin struktur icke skilja sig nämnvärt från den rena landsbygden, att följaktligen åtskilliga mindre städer ha ren landsbygdskaraktär och att deras invånare följaktligen icke äro i behov av samma stärkande sommarvistelse som de större städernas. För mig står det ganska

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

klart, att barnen i de större städerna måste omplanteras och att det hela måste bli en permanent institution. låt vara att man från början tänkte sig, att det härvidlag endast var fråga om en tillfällig åtgärd, beroende på rådande förhållanden. En omprövning måste enligt min mening ske även om riksdagen icke skriver därom. Jag måste sålunda dela herr Erikssons i Stockholm uppfattning att det icke är lyckligt i och för sig, om kamrarna härvidlag skulle komma att stanna i olika beslut med de olägenheter, som följa med en tämligen meningslös sammanjämkning av kamrarnas beslut i denna fråga.

I fråga om reservationen nr 5 föreligger emellertid en reell skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets ståndpunkt, och den gäller frågan om de fria resorna för vårdarinnor av barn mellan 8 och 10 år. Jag har för min del icke kunnat komma till annan uppfattning än att statsutskottets förslag i denna del kan vara besvärligt. Det är klart, att varje sådan gräns som här föreslås är godtycklig, vilken gräns som helst kan diskuteras, men statsutskottets argumentation är enligt mitt förmenande icke riktig.

Beträffande jämförelsen med de finska barnen får man icke glömma det sakförhållandet, att de finska barnen alla komma till samma ort. Där vistas de viss tid, och så sker utspridningen. Men eftersom här tonvikten ligger på, att barnen skola komma till enskilda hem, skola ju barnen faktiskt redan från utgångspunkten få alldeles olika adresser. Man tar icke barnen från Norrbotten och för dem till Gävle eller någon annanstans för att sedan sprida ut dem, utan dessa barn skola fara direkt till de hem, som skola ta hand om dem. Detta gör att de svenska barnens vårdnadsproblem får en helt annan karaktär än de finska barnens. Jag vill också framhålla, att medicinalstyrelsen för sin del anser, att den nuvarande anordningen med de finska barnen är alldeles ohållbar, och jag är ganska rädd för att medicinalstyrelsen har ganska rätt på den punkten. Medicinalstyrelsen hävdar, att det bör vara åtminstone en vårdarinna på fem barn, även om barnen komma i så stora grupper som de finska barnen i regel göra. Det som gjort mig mest betänksam är följande resonemang — jag vet icke om det erkännes som riktigt. men jag anser att man har rätt att resonera på det sättet: många mödrar äro rädda för att släppa ut sina barn på egen hand, särskilt då barn i åldern 8—10 år, på långa resor. I åtskilliga tusen fall måste man ju nästan räkna med långa resor. Vare sig mödrarnas oro i det avseendet är berättigad eller icke måste jag utgå från faktum, och faktum är, att mödrarna äro rädda för att släppa ut sina barn på egen hand. Hur dålig motiveringen än må vara för att barn i 8—9-årsåldern icke kunna resa på egen hand, medan barn i 10-årsåldern kunna göra det, måste jag säga mig, att det är en lucka i statsutskottets resonemang i det avseendet. Jag vill för min del icke säga, att det icke skulle ha gått bra redan från början, om man då hade haft den regel, som statsutskottet nu föreslår, men jag anser det farligt att rucka på nu gällande bestämmelser.

Som kammaren väl vet, har första kammaren med betydande majoritet redan bifallit reservationen nr 5, och jag vågar för min del hemställa till andra kammaren att i förevarande liksom i andra avseenden följa första kammarens beslut. Jag vill tillägga, att den avvikelse i fråga om rabattkorten, som utskottet tillåtit sig göra från Kungl. Maj:ts förslag, har åtminstone mitt fullständiga gillande.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över att herr statsrådet erkänt, att det i förevarande avseende i längden icke går att upprätthålla någon skillnad mellan landsbygdens och städernas barn. Herr statsrådet framhöll, att den skillnad, som dock upprätthålles, kommit till stånd på grund av statsfinansiella skäl. Av statsverkspropositionen

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

finna vi, att kostnaderna för denna verksamhet beräknas till 650 000 kronor. Kungl. Maj:t har nu begärt en miljon kronor. Anslaget måste sålunda mycket väl räcka till, detta så mycket mer som, efter vad vi veta, rabattkortberättigade på landsbygden äro ganska få och icke alla barnen på landsbygden med rabattkort kunna komma i fråga till dessa sommarresor.

Vad sedan angår invändningen att en jämförelse mellan de finska barnen och de svenska icke skulle vara möjlig därför att man icke kan ordna gruppresorna på samma sätt för båda parterna vill jag framhålla, att lika väl som det går att samla de finska barnen i grupper borde man väl kunna bestämma, att de svenska järnvägsmyndigheterna bekantgjorde resan och samlade barnen exempelvis från Stockholm på centralstationen här i Stockholm i grupper på 10, 15 eller 20 stycken eller mer med åtföljande vårdarinna och där gav tillkänna, att vederbörande barn skulle följa med det eller det tåget till den eller den stationen på västkusten, eller annanstans där vederbörande hade att hämta sitt barn. På det sättet, menar jag, skulle de svenska barnens resor kunna ordnas lika väl som de finskas.

Vad sedan beträffar herr statsrådets påstående att många svenska mödrar icke skulle våga skicka ut sina barn på egen hand vågar jag säga, att det är lite onödigt med allt detta daltande, ty jag tror nog att de svenska barnen icke äro mera klemiga än att de kunna resa på egen hand.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. På av herr talmannen därå framställd proposition blev till en början utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Herr talmannen gav härefter propositioner beträffande den del av utskottets yttrande, som innefattas i de två på varandra följande styckena å sid. 4 i det tryckta utlåtandet, vilka börja med orden »Ehuru de» och sluta med orden »helt uteslutet», nämligen dels på godkännande av utskottets yttrande i denna del dels ock på godkännande av det yttrande, som i motsvarande del föreslagits i den av herr von Heland m. fl. avgivna, med 3) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av statsutskottets yttrande i utskottets förevarande utlåtande nr 69, som innefattas i de två på varandra följande styckena å sid. 4, vilka börja med orden »Ehuru de» och sluta med orden »helt uteslutet», röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det yttrande, som i motsvarande del föreslagits i den av herr von Heland m. fl. avgivna, med 3) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 27 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets yttrande i förevarande del.

Anslag till fria sommarresor för barn m. m. (Forts.)

Vidare gav herr talmannen beträffande den del av utskottets yttrande, som innefattas i det stycke å sid. 4 och 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Rätten till» och slutar med orden »under övervägande», propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande i berörda del dels ock på godkännande av det yttrande, som i motsvarande del föreslagits i den av herr Carlström m. fl. avgivna, med 4) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Persson i Falla, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av statsutskottets yttrande i utskottets förevarande utlåtande nr 69, som innefattas i det stycke å sid. 4 och 5, som börjar med orden »Rätten till» och slutar med orden »under övervägande», röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det yttrande, som i motsvarande del föreslagits i den av herr Carlström m. fl. avgivna, med 4) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets yttrande i förevarande del.

Härpå framställde herr talmannen propositioner beträffande den del av utskottets yttrande, som innefattas i det stycke å s. 5 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »är yngre», nämligen dels på godkännande av utskottets yttrande i berörda del dels ock på godkännande av det yttrande, som i motsvarande del föreslagits i den av herr Joh. Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Mårtensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den del av statsutskottets yttrande i utskottets förevarande utlåtande nr 69, som innefattas i det stycke å sid 5, som börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »är yngre», röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det yttrande, som i motsvarande del föreslagits i den av herr Joh. Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen. Kammaren hade alltså godkänt det yttrande, som i förevarande del föreslagits i den av herr Joh. Nilsson m. fl. avgivna, med 5) betecknade reservationen.

Slutligen blev på av herr talmannen därå given proposition utskottets yttrande i övrigt av kammaren godkänt.

§ 11.

Herr **talmannen** yttrade: Tiden är nu långt framskriden, men jag vill fråga kammaren, om den vill fortsätta behandlingen av återstående ärenden i syfte att undvika kvällsplenum.

Denna fråga blev av kammaren med ja besvarad.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Anslag å kapitalbudgeten, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4, angående statens bosättningslänefond.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten, bilaga 3, punkten 5, föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslänefond för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kronor.

Investeringsanslag till statens bosättningslänefond.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *Gavelin m. fl.* väckt motion (II: 255); dels ock en inom samma kammare av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 365), vari hemstälts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t må begära sådana ändringar i gällande bestämmelser för den statliga bosättningsläneverksamheten, att a) ansökningarna som regel beviljas med det ansökta beloppet, b) de första tolv månaderna efter utanordnandet av lån göras amorteringsfria samt c) lånen göras räntefria.»

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Statens bosättningslänefond för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 5 500 000 kronor,

II. att motionen II: 255 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

III. att motionen II: 365 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Gavelin**: Herr talman! Tillsammans med några andra ledamöter av denna kammare har jag väckt en motion om vissa ändringar av bestämmelserna för bosättningslån. Utskottet har inte funnit anledning tillstyrka vår framställning, under förmenande att våra önskemål redan äro tillgodosedda genom

Investeringsanslag till statens bosättningslånefond. (Forts.)
själva lånebestämmelserna eller genom särbestämmelser och praxis. Vad beträffar vårt första önskemål, som rör åldersgränsen 21 år, kan jag också medge, att det inte finns någonting i bestämmelserna, som direkt pekar på att omyndiga inte ha rätt att få dessa lån. Men att de ha denna rätt, är dock inte utsagt på sådant sätt, att de kunna taga det ad notam.

Vad vidare gäller frågan om borgensförbindelse, finns det inte heller i det fallet någonting i bestämmelserna, som man kan rätta sig efter, och utskottet säger ju också bara, att det här har utbildats den praxis, att man efter hemställan från lånekontraherenterna kan få anlita borgen. Detta anser jag borde vara klart angivet i lånebestämmelserna eller på annat sätt anfört, ty det är alldeles tydligt att många förbise denna möjlighet; t. o. m. ortsombuden ha i vissa fall inte riktigt klart för sig, hur det ligger till härvidlag. Jag är alldeles övertygad om att i många fall, där ortsombuden tillstyrkt lån men lånemyndigheterna avslagit ansökan, så skulle saken, ifall man haft reda på denna möjlighet med borgensförbindelse, kunnat ordnas genom en hemställan därom från lånekontraherenternas sida.

Jag skall emellertid inte vidare orda om dessa saker. När utskottet här enhälligt gått emot vår framställning, är det heller ingen utsikt att få den igenom. Jag skulle endast, herr talman, vilja framföra en vädjan till lånemyndigheterna att i större utsträckning än vad som skett söka beakta just den synpunkt, som åtminstone jag för min del funnit vara vägledande vid tillkomsten av denna låneverksamhet, nämligen att man skall söka hjälpa dem som befinna sig i en svår belägenhet. Som det nu ligger till, är det faktiskt de, som ha det bättre ställt, som kunna få lån. Man lägger från lånemyndigheternas sida större vikt på att säkerställa möjligheterna till återbetalning av lånen och tar inte så mycken hänsyn till de svårigheter, som den kan ha, som vill låna till bosättning. Ofta ha ju inte de personer, som söka dessa lån, sådant fast arbete, som är en förutsättning, utan de äro i regel hänvisade till att dra sig fram på tillfälliga arbeten, och på det sättet komma de att vara utestängda från möjligheten att erhålla bosättningslån.

Jag har gjort en liten undersökning i min hemkommun, och det är ganska beklämmande siffror, som därvid kommit fram. Under åren 1938—1943 ha av 260 låneansökningar inte mindre än 70 blivit avslagna, fastän en stor del av dessa dock tillstyrkts av ortsombudet, som i detta fall, liksom jag förmodar att ortsombuden i allmänhet göra, i samråd med andra kommunala myndigheter sökt få klarlagt, i vilken mån de sökande äro i behov av och kunna återbetala dessa lån.

Jag har, herr talman, inte något yrkande, utan har, som sagt, endast här velat rikta en vädjan till lånemyndigheterna att i fortsättningen mer se på behovet av lån än på möjligheterna till återbetalning. Det har ju dock, när denna verksamhet påbörjades, klart sagts ifrån, att det här framför allt gäller att söka hjälpa dem, som behöva hjälp.

På grund av förfall för undertecknad övertogs nu, jämlikt herr förste vice talmannens bestämmande, protokollsföringen av tjänstemannen hos kammaren Gunnar Britth.

In fidem
Sune Norrman.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Avsikten med bosättningslåneverksamheten har ju angivits vara att man skulle bereda de unga, som önska sätta bo, tillfälle att göra detta utan betungande och onödigt oförmånliga av-

Investeringsanslag till statens bosättningslånefond. (Forts.)

betalningsköp. Lånebeloppen äro ju numera maximerade till 1 250 kronor, vilket dock inte betyder att de lånesökande i allmänhet erhålla detta belopp, då det är riksbanken, som har att avväga, till vilka belopp lån skola beviljas. Under februari månad i år utgjorde de beviljade lånebeloppen i medeltal 1 001 kronor. Tidigare ha de varit ännu lägre. Vad gäller Stockholm var medelbeloppet så sent som under mars månad nere ända vid 820 kronor. Och redan år 1941 påvisade besparingsberedningen, att 68,8 procent av låntagarna hade ansökt om högsta möjliga belopp, men att detta beviljats endast i 32,5 procent av fallen.

Jag vill ställa frågan: hur skall man under sådana förhållanden kunna förvänta, att det angivna syftet med denna statliga låneverksamhet skall kunna nås? Den innebär ju egentligen endast, att låntagarna samtidigt få att klara avbetalningar och räntor dels hos avbetalningsfirmor och dels hos staten. Att så är fallet har också upptäckts av ortsombuden. Jag vill citera vad ortsombudet i Malmö för kort tid sedan sagt i ett intervjuuttalande i en tidning: »Det har visat sig, att ett flertal, som erhållit statligt bosättningslån, inte kunnat fullgöra räntebetalningar och amorteringar i föreskriven tid på grund av skuldsättning genast vid giftermålet. I något fall har man måst lämna från sig möblerna igen, då betalningarna ej kunna fullgöras, och sedan har man stått där med sitt bosättningslån, som ej kan trollas bort.» Så går det med reformer, när man syftar till något i och för sig önskvärt men samtidigt bedriver verksamheten efter sådana linjer att syftet inte kan uppnås.

Hur 1941 års befolkningsutredning, som utskottet nu återoppar, under sådana förhållanden kan påstå, att kontrahenterna i allmänhet ha de bästa ekonomiska förutsättningarna under de första åren av äktenskapet, är ett mysterium. Det påståendet strider mot all erfarenhet från deras sida, som haft att börja sin äktenskapliga tillvaro med två tomma händer. Grunderna för lånens beviljande äro mer utformade så, som om det gällde en vanlig banks affärer med sina kunder och inte en social åtgärd från statens sida till förmån för de unga. Som en följd härav bli också de ekonomiskt sämst ställda avstängda från lånemöjligheten, fastän det angivna syftet med verksamheten borde ha medfört, att motsatsen blivit fallet.

Till vad den föregående talaren anför, vill jag säga, att det är typiskt att man numera har företagit sådana författningsändringar, att ortsombuden ha rätt att taga del av socialregistret, när det gäller personer, som ansöka om bosättningslån. Meningen är väl att man skall se efter om social hjälp i någon form har beviljats en sökande och att detta i så fall skall anses såsom diskvalificerande, ty varför skulle man eljest ge ortsombuden denna rätt?

Det vore utan tvivel befogat att riksdagen bifölle de yrkanden, som vi göra i vår motion, om att lånen i regel böra beviljas till de ansökta beloppen och att de första tolv månaderna göras amorteringsfria samt att lånen bli räntefria. Först då kunde man börja nå det syfte, som man har angivit att man har med denna verksamhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 365 i andra kammaren, som innebär beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om sådana ändringar i kungörelsen om statliga bosättningslån som jag här anför.

Herr Vougt: Herr talman! Då jag sedan en tid tillbaka haft anledning att i riksbanken syssla med handläggningen av de bosättningslån, som här kommit under diskussion, vill jag försäkra herr Persson i Stockholm, att det i regel inte finns några andra motiv för att de ansökta beloppen inte beviljas än att vederbörande ha så pass svag ekonomisk ställning, att man icke anser det lyckligt att belasta dem med en sådan skuldbörda, som dessa lån dock utgöra,

Investeringsanslag till statens bosättningslånefond. (Forts.)

låt vara att amorteringarna ju äro ganska små. Och jag tror att jag vågar säga, att behandlingen sker helt och hållet från den utgångspunkten, att bosättningslånen verkligen skola fylla det syfte, som uppställts. Det är, föreställer jag mig, inte möjligt att skriva en författning på det viset, att lånen i regel skola beviljas till de belopp, som ansökan gäller, och jag är övertygad om, att när man finner skäl föreligga att sätta ned beloppen en smula, t. ex. till 1 000 kronor från begärda 1 200, så gör man därmed i många fall — det har åtminstone varit våra bevekelsegrunder — vederbörande läntagare själva en tjänst.

Jag har sålunda bara velat anföra, att jag tror inte att man skulle komma till bättre resultat, om man skreve om författningen i enlighet med de yrkanden, som här framställts.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr förste vice talmanen därå given proposition biföll kammaren vad utskottet i mom. I. och II. hemställt.

Härefter framställde herr förste vice talmanen beträffande mom. III, propositioner dels på bifall till utskottets i detta mom. gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 365; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkanden hemställt.

§ 14.

*Motioner om
avskaffande
av allmän
omsättnings-
skatt för vissa
animaliska
födoämnen.*

Föredrogos bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av väckta motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 133 i första kammaren av herr *Arrhen* och nr 206 i andra kammaren av herr *Staxäng m. fl.*, vari hemstälts, »att riksdagen måtte besluta slopa omsättningsskatten på sill och fisk, som i färskt, fruset eller saltat tillstånd saluföres»; samt

2) de likalydande motionerna nr 201 i första kammaren av herr *Näslund m. fl.* samt nr 296 i andra kammaren av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Nilsson* i

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

Sandviken, vari hemställdts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att kött, fläsk och fisk samt salt sill och strömming överflyttas till de varugrupper, som äro befriade från allmän omsättningsskatt».

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 133 av herr Arrhén och II: 206 av herr Staxäng m. fl. om avskaffande av allmänna omsättningsskatten för fisk icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 201 av herr Näslund m. fl. samt II: 296 av herrar Svensson i Ljungskile och Nilsson i Sandviken om frihet från allmän omsättningsskatt för kött, fläsk och fisk samt salt sill och strömming icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar friherre *De Geer* och *Hammarlund*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Staxäng**: Herr talman! Såsom framgår av bevillningsutskottets betänkande har den framställning, som jag jämte några av ledamöterna på bohusbänken gjort om slopande av omsättningsskatten på fisk, ej blivit tillstyrkt av utskottet. Som väntat har också utskottet som motiv för sitt avstyrkande anført statsfinansiella skäl.

När omsättningsskatten infördes, var det en allmän mening, att den utgjorde en ganska otillfredsställande skatteform. Jag anser även för min del, att en skatteform som denna, där man så öppet frångår den grund, som förut har burit upp vårt skattesystem, nämligen skatt efter förmåga och bärkraft, bör försvinna så snart tvingande omständigheter inte längre lägga hinder i vägen härför. Denna skatt är också med tanke på vår socialpolitik i hög grad irrationell, ty den verkar så, att samhället tar med den ena handen vad det givit med den andra. När jag avger denna deklaration i princip, så innebär detta inte någon kritik mot utskottet. Jag är övertygad om att denna uppfattning också i stort sett delas av utskottet.

Jag och mina kamrater ha emellertid motionerat i denna sak, emedan vi ansett det nödvändigt att redan på ett så tidigt stadium som möjligt söka avveckla omsättningsskatten på sådana varor, för vilka den är mest oläglig. Vissa av de viktigaste livsmedlen bör man alltså enligt vår mening successivt överflytta till sådana varugrupper, som nu icke drabbas av allmän omsättningsskatt. Detta strider ju inte heller mot den tankegång, som både förefanns vid skattens införande och sedan legat till grund för de åtgärder, som därefter ha vidtagits. Ty som vi väl känna till, har man undan för undan flyttat över vissa av våra livsmedel till de varugrupper, som inte beskattas på detta sätt.

I detta sammanhang har ytterligare en motion väckts, i vilken man begär, att även kött och fläsk skola befrias från omsättningsskatt. Jag vill nämna, att även jag i princip intager denna ståndpunkt. När vi emellertid i vår motion ha stannat vid att endast begära befrielse från nämnda skatt för sill och fisk, som i färskt, fruset eller saltat tillstånd saluföres, har det varit av följande skäl. Om vi hade tagit med flera varugrupper, skulle detta inneburi en så avsevärd minskning i statens inkomster, att ett bifall till vår motion ur statsfinansiella synpunkter för närvarande inte hade varit möjligt. Ett ytterligare skäl till denna begränsning av vårt krav har varit, att en stor del av våra jordbruksprodukter redan vid skattens införande voro och jämväl även senare blivit befriade från denna skatt. Vi ha funnit, att det inte är rätt att be-

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

handla två livsmedelsproducerande näringar så olika som man faktiskt i detta avseende gör.

Jag vill också påpeka, att fiskerinäringen utöver denna skattebelastning betungas med ytterligare en avgift på sina produkter, nämligen den s. k. LK-avgiften, som tillika belastar varupriset.

Slutligen vill jag även för de ärade kammarledamöterna nämna, att fiskerinäringen efter de förhandlingar, som nyligen förts mellan fiskets organisationer och livsmedelskommissionen om kommande säsongs fiskepriser, har att motse en mycket stor sänkning av priset på dessa produkter. Enligt vad som upplysts mig kommer denna prissänkning att i vissa fall uppgå till omkring 65 till 70 procent. Det svenska folket har tyvärr alltför mycket under senare år sterilt stirrat på de tillfälligt höga inkomster, som vissa fiskare gjort, men man har inte varit fullt medveten om att de båtlag, som kommit upp till de bästa inkomsterna, ha tagit sina fångster på platser, där de löpt uppenbar livsfara. Med de kommande priserna på fisk bli sannolikt de höga inkomsterna ett minne blott, men arbetets livsfarliga karaktär kvarstår. Jag vill vidare påpeka, att fiskerinäringens utgångsläge, när kriget en gång tager slut, är allt annat än ljust — detta har också varit ett huvudargument i vår motion — och det skulle bli betydligt sämre, om omsättningsskatten på dessa produkter alltjämt skulle stå kvar.

Jag vill i detta sammanhang även fästa uppmärksamheten på att Svenska fiskhandelsförbundet enligt uppgift i dagens tidningar gjort en hemställan till finansministern att föranstalta om en skyndsam utredning av lämpligheten och möjligheten att helt och hållet undantaga fiskförsäljningen från omsättningsskatt. I denna hemställan framhålles även, att fiskerinäringen har kommit i ett avsevärt förändrat och försämrat läge efter tillkomsten av livsmedelskommissionens bestämmelser om upphävandet av normalpriserna på fisk.

Jag vet mycket väl, herr talman, att det är lönlöst att här ta upp någon längre debatt i denna fråga, när utskottet är enigt i sitt ställningstagande. Jag har emellertid inte kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter, ty jag finner, att starka skäl tala för att denna näringsgrens produkter redan nu så fort som möjligt befrias från denna skatt, som såväl ur fiskenäringens synpunkt som även ur konsumentensynpunkt är en orättvis belastning. Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till den i denna kammare väckta motionen nr 206.

Häruti instämde herrar *Hällgren* och *Levin* samt fru *Nordgren*.

Herr *Svensson* i Ljungskile: Herr talman! Denna skatteform är som den föregående talaren erinrade om ur social synpunkt från början mycket otillfredsställande. Därom ha knappast rätt delade meningar vare sig inom riksdagen eller bevillningsutskottet eller hos allmänheten i stort sett.

När man ändå tillgrep denna skatt skedde det av tvenne motiv. Det ena var att man ville hålla tillbaka konsumtionen av en hel del varor. Det dåvarande läget nödvändiggjorde ju en sådan åtgärd. Det andra motivet — och det var väl det huvudsakligaste föreställer jag mig — var att skaffa staten pengar. Redan från början undantog man emellertid från denna skatt en del av de mest elementära livsförnödenheterna. Sålunda ha alla slag av mejeriprodukter befriats från skatt. Detsamma är förhållandet med alla sädesprodukter, såsom bröd, mjöl och gryn i olika former. Vidare har man även undantagit äggen ifrån denna beskattning, och likaså är bränsle skattefritt.

Om man ser på de mest elementära varorna, om vilka finansministern på ett

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

tidigt stadium av denna frågas behandling yttrade, att de ha stor betydelse för de breda lagrens ekonomi, är det nu huvudsakligen de animaliska produkterna, fisk och kött i olika former, som äro belagda med omsättningsskatt. Detta är från social och näringsfysiologisk synpunkt mycket otillfredsställande. Nu föreligga ju inte längre några motiv att hålla konsumtionen tillbaka. Läget på livsmedelsmarknaden är inte sådant. Men det förhåller sig utan tvivel på det sättet, att det nu finnes många stora familjer, som inte ha råd att köpa ut sina ransoner av animaliska produkter. Under 1930-talet bedrevs här i landet en omfattande propaganda för ökad konsumtion av animaliska födoämnen. Man försökte att inpränta i allmänheten, att den underkonsumtion av dessa produkter, som förekom särskilt i större familjer, från näringsfysiologisk synpunkt var en fara, särskilt för barnen och det uppväxande släktet. Nu ha vi genom händelseutvecklingen kommit därhän, att vi beskatta de produkter, vilkas konsumtion vi en gång försökte att öka på grundval av näringsfysiologiska och sociala synpunkter, på ett sådant sätt, att en del av de i ekonomiskt avseende svagast ställda folkgrupperna i landet inte kunna utnyttja de möjligheter, som eljest skulle stå dem till buds att skaffa sig dessa livsmedel.

Man kan för övrigt ha anledning att fundera litet över de näringsfysiologiska mysterier, som ibland lysa fram i den offentliga propagandan. Vi ha ju under detta krig till och med kommit därhän, att framstående experter försökt undervisa allmänheten om att ägg inte vore någon särskilt värdefull vara ur näringsfysiologisk synpunkt. Jag hoppas emellertid, att dylikt tillhör ett övervunnet stadium på den något krokiga väg vi vandrat i detta avseende, och att vi nu kunna anknyta till vad vi en gång trott vara riktigt och som säkerligen också är riktigt, nämligen att en ensidig bröd-, mjöl- och grynkost är otillfredsställande och att det alltså behövs en rimlig balans i kosthållet. Ur social och näringsfysiologisk synpunkt föreligger det därför, såvitt jag kan förstå, mycket starka skäl att ta bort omsättningsskatten på dessa varor.

Jag tror även att det i detta sammanhang finnes anledning att erinra om att trots prisstoppet och allt vad som gjorts för att motverka en höjning av levnadskostnaderna, så skärpas de ekonomiska svårigheterna i många fall för de fattigare befolkningslagren, särskilt för de större familjerna. Detta beror framför allt på att de mera varaktiga konsumtionsvarorna börja på att bli utslitna och måste förnyas. Ett gott stycke in på en kris kan man slita på skor, kläder, sänginredningar och allt sådant, som hör till ett hem, och leva på det man hade när krisen började. Men ju längre kristillståndet drar ut på tiden, desto mera tvingad blir man att ersätta det ena efter det andra även av de mera varaktiga konsumtionsföremålen, och därvid får man betala de höga priser, som nu gälla. Sett från den enskilda familjens synpunkt är det nog sålunda en allmän erfarenhet, att levnadskostnadernas fördyring fortsätter trots prisreglerande åtgärder, detta därför att man tvingas förnya allt mera av familjens utrustning till nu gällande högre priser. Men om därtill i krisens bakvatten en situation inträder, där den ena gruppen efter den andra drabbas av arbetslöshet, så kan jag inte förstå annat än att vi komma i en fullständig ohållbar situation, om vi fortfarande beskatta dessa livsförnödenheter.

Nu har bevillningsutskottet haft två invändningar att framföra mot en motion, som jag jämte en kamrat i denna kammar har väckt. Denna motion går ut på att kött, fläsk och fisk samt salt sill och strömming skola befrias från omsättningsskatt. Den ena invändningen är, att rent skattetekniska skäl lägga hinder i vägen för en sådan åtgärd. Man säger, att ju flera varor som undantagas från beskattning desto svårare blir det att överhuvud taget handskas med denna skatt. Jag vill naturligtvis icke fränkänna det argumentet en viss bär-

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

kraft, men å andra sidan tror jag, att man skall akta sig för att övervärdera det. Överhuvud taget åberopas så ofta tekniska skäl, och man säger, att det går icke, eller att det blir mycket svårt, och sedan rätt vad det är äro dessa skäl borta. Vi hade ett exempel därpå från en debatt i eftermiddag, då herr Persson i Stockholm pekade på vissa tekniska skäl i en fråga rörande biljettpriserna och socialministern strax efteråt förklarade, att den saken redan är klar. Jag tror, att man skall akta sig för att alltför mycket trycka på de tekniska skälen. I varje fall tror jag icke, att de ha samma tyngd som skälen för skattens borttagande.

Då det gäller den tekniska frågan, kan man också spörja, huruvida vi överhuvud taget skola kunna bli fria från denna skatt. Den ger staten över 300 miljoner kronor, och jag föreställer mig, att det blir mycket svårt att i ett tag slopa den. Skall den slopas etappvis, finns det, såvitt jag kan se, blott två vägar att gå: antingen att plocka bort vissa varugrupper — vilket skulle vara den naturligaste vägen, men då måste vi övervinna de tekniska svårigheterna — eller också att sänka procentsatsen, men den vägen blir det nog ganska svårt att gå. Jag tror därför, att man icke bör hänga upp sig alltför mycket på de tekniska skälen.

Den andra frågan är den statsfinansiella, och den kan man naturligtvis icke ta lättvindigt på, men trots vad som i detta fallet kan sägas, lära vi icke komma ifrån denna sak. Det torde icke vara möjligt att i fortsättningen beskatta de mest nödvändiga livsmedierna, och det lär heller icke vara möjligt att behålla denna skatt överhuvud taget i den omfattning den nu har, utan det blir ändå förr eller senare nödvändigt att ge sig i kast med denna fråga och lösa de finansiella problem som höra samman därmed. Man kan därför, såvitt jag förstår, icke komma ifrån att gå in för detta och då tror jag, att det är riktigt att försöka i första hand från beskattning plocka bort de nödvändiga livsmedel, varom det nu är fråga, och tiden torde vara inne för att beträda en sådan väg. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 296 i andra kammaren.

Herr **Björklund**: Herr talman! Det är ju mycket tråkigt att tillhöra ett utskott, där man alltid skall komma att betraktas som en hårdhärtad varrelse, som icke vill vara med om att söka åstadkomma lindring för människorna i detta land och i denna eländiga värld.

Nu är det icke så stor konst att skriva en motion. Konsten är betydligt större den gången, när det gäller att söka peka på vägar för täckning av de medel som gå förlorade, därigenom att riksdagen eventuellt bifaller den motion som man skrivit. Jag kan försäkra de ärade motionärerna, att varenda en i bevillningsutskottet och — jag skall gå ännu längre — varenda en i denna kammare skulle med allra största glädje se den dag, då helst hela omsättningsskatten kunde försvinna. Naturligtvis äro vi också villiga att i den mån som det finns möjlighet därtill vara med om att successivt taga bort omsättningsskatten. Denna omsättningsskatt är, såsom bevillningsutskottet i olika sammanhang många gånger sagt, den av våra skatter, som först bör bortopereras ur vårt skattesystem, men vi måste invänta den tid, då det överhuvud taget är möjligt att taga bort denna i många avseenden otrevliga skatteform. Rätt få ledamöter i denna kammare ha uppträtt så ivrigt mot de indirekta skatterna som jag gjort. Nu har man i varje fall kommit i den situation, att man är nödsakad att ha denna beskattning. Varför? Jo, därför att om riksdagen överhuvud taget kopplar bort 10 miljoner kronor här och 20 miljoner kronor där o. s. v. från den beräknade inkomsten och icke anger, hur man

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

skall skaffa medel för täckning, samt finansministern för sin del säger, att jag har inga uppslag hur man skall skaffa dessa medel — jag tror nu visserligen icke, att finansministern skulle säga det, men han kan göra det — då återstår för bevillningsutskottet dess grundlagsenliga skyldighet att ange vägar och medel varigenom inkomstminskningen skall täckas och balanseras. Vi kunna icke, huru gärna vi än vilja vara med om att avskaffa omsättningsskatten, i det nuvarande ekonomiska läget säga, att man kan göra det. Jag kan försäkra de ärade motionärerna, att så fort som det överhuvud taget finns möjlighet att avskaffa omsättningsskatten på både fisk och kött och fläsk och åtskilliga andra varor så skola vi göra det.

Det finns emellertid andra varor, där det vore ännu mera behjärtansvärt att slopa denna skatt. Vi ha förut behandlat motioner med yrkande om omsättningsskattens borttagande på åtskilliga andra varor än dem som föreslås i dag. Fru Nordgren m. fl. hade väckt en motion av likartat innehåll som den nu ifrågavarande, men vi ha nödgats avslå den motionen. Vi ha också fått till behandling en motion, avlämnad — om jag minns rätt — av fru Nordgren och undertecknad dessutom av flera kvinnliga ledamöter i denna kammare, där man yrkade avskaffande av omsättningsskatten på barnskor och barnkläder. Vill man försöka tänka sig in i detta problem, herr talman, förhåller det sig på det sättet, att skatten på dessa varor trycker till och med hårdare än omsättningsskatten på kött och fläsk, därför att när det är fråga om att köpa barnskor eller barnkläder rör det sig i allmänhet om så stora belopp. Det vore därför enligt mitt förmenande mycket mera berättigat att, om det finns någon möjlighet därtill, taga bort skatten på dessa varor än att nu taga bort skatten på kött och fläsk och fisk.

Den gången vi införde omsättningsskatten voro vi eniga om att det var en nödfallsåtgärd som riksdagen då vidtog. Det skedde under ett så starkt ekonomiskt tryck, att vi ansågo oss nödsakade att skaffa pengar, mycket pengar, oerhört mycket pengar, vilka utvägar vi än skulle behöva tillgripa. Bland de utvägar som då tillgrepos var omsättningsskatten. Den ger mycket pengar. Det är riktigt. Den ger i runt tal 300 miljoner kronor om året. Om vi nu ta bort den lilla del, som de ärade motionärerna föreslagit, där skatten begränsar sig till 30 miljoner kronor, då äro vi inne på den riktiga vägen för att avskaffa omsättningsskatten. Ja, visst äro vi det, men jag vet icke var man skall taga dessa medel för att fylla ut budgeten, och motionärerna ha icke heller ansett det nödigt att på något sätt visa var man skall taga dessa medel. Under sådana förhållanden och när bevillningsutskottet icke heller kunnat anvisa någon väg, anser jag situationen icke vara sådan, att man med någon större behållning kan hålla på att längre diskutera detta ämne.

Då jag tror, att jag gör kammarens ledamöter en tjänst med att vara så kort som möjligt, ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag bestrider icke alls den ärade talarens påstående, att man i bevillningsutskottet önskat avskaffa denna skatteform. Jag är också fullt medveten om att man skulle komma att säga, att vi borde ha anvisat något annat sätt på vilket man skulle kunna skaffa de medel som skulle gå förlorade för staten, om vi avskaffade omsättningsskatten på t. ex. fisk. där skatten skulle uppgå till 10 miljoner kronor. Hade utskottet varit så positivt inställt i själva sakfrågan såsom det här framhållits, kunde man ha följt den väg som angivits i den ena av de avgivna motionerna, nämligen att skriva till Kungl. Maj:t om utredning i saken. Då hade man åtminstone icke

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)
behövt bekymra sig om någon läckning nu för den uppkomna inkomstminskningen.

Jag vill också framhålla, att det här i riksdagen diskuterats införande av skatt på t. ex. tidskrifter. Även om en sådan skatt skulle vara tekniskt svår att genomföra, vore det i alla fall betydligt bättre att erhålla en sådan skatt än att beskatta ett så viktigt födoämne som t. ex. fisk. Det har även nämnts, att det finns andra varor som beskattats och där skatten varit mera betungande för särskilt barnrika familjer än skatten på t. ex. kött och fläsk. Jag vill i detta sammanhang nämna, att det ofta är den fattigaste befolkningen — de som ha sin lilla pension eller sina små räntor att leva på — som måste köpa fisk, därför att de icke kunna köpa det mycket dyrare köttet. Man får ofta se i salustånden i våra städer, hur dessa människor ensidigt få hålla sig till detta födoämne. Jag anser, herr talman, även detta vara ett skäl för att avskaffa omsättningsskatten på denna vara.

Herr **Björklund:** Herr talman! Herr Staxäng talade om att man kan skriva till Kungl. Maj:t, och visst kan man göra det. Man kan skriva till Kungl. Maj:t om allt möjligt, men jag ber att få säga herr Staxäng och andra som vilja lyssna på mig, att i så fall skall man också veta, att man därigenom kan vinna något. Att blott skriva till Kungl. Maj:t, därför att man skall skriva, det har jag ingen större förhoppning om att riksdagen har någon vidare förståelse för. Det gäller här så pass långt gående motioner, att om de bifollos statsinkomsterna skulle minskas med 30 miljoner kronor. Enligt herr Staxängs m. fl. motion skulle denna minskning blott uppgå till ett tiotal miljoner kronor. Men varför skall man blott skriva om kött och fläsk? Varför icke skriva även om barnkläder och barnskor och andra varor? Varför icke skriva om hela omsättningsskattens avskaffande? Ty det är ändå det man i sista hand vill. Man har anledning att i denna debatt tänka på det gamla ordspråket: Det ena du vill och det andra du skall etc. Det är egentligen det som vi ha att rätta oss efter. Man kan visst deklamera vackra ord så mycket som man finner det roligt, men vi måste hålla oss till att försöka skaffa medel till att balansera budgeten. Detta har bevillningsutskottet skyldighet att bidra till i den mån som det är möjligt, och denna skyldighet har också var och en av kammarens ledamöter. Visserligen är det skönt och bra att kunna sänka skatterna. Ingen skulle vara gladare än jag, om man kunde sänka både direkta och indirekta skatter över hela vägen, ty otvivelaktigt äro de av den beskaffenhet, att de i närvarande stund synnerligen hårt trycka den svenska befolkningen. Jag betonar emellertid ännu en gång, att vi varit eniga om att införa dessa skatter för att därigenom stärka vårt försvar, och den oroliga tid som nu råder ute i världen förpliktat oss alla, som sitta i denna kammare och överhuvud taget i riksdagen, att alltjämt se till att det hela hålles på en sådan nivå, att vi, om det skulle smälla, också äro beredda. Utan att ingå på någon längre debatt vill jag för min del ännu en gång betona, att ingen skulle vara gladare än jag och ingen skulle hellre — under förutsättning att jag vid det tillfället sitter i riksdagen — se, om bevillningsutskottet kom fram med förslag om att taga bort omsättningsskatten icke blott på de varor som nu äro under diskussion utan även på åtskilliga andra varor. Den dag som i dag är anser jag emellertid, herr talman, det icke vara någon möjlighet att göra det, och därför måste jag vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Fru **Nordgren:** Herr talman! Som bevillningsutskottets ärade ordförande framhöll, har jag vid två olika tillfällen motionerat om borttagande av omsätt-

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

ningsskatten på de varor det här rör sig om, och den ena gången så sent som — vill jag minnas — under innevarande riksdagsperiod. Jag kan dock icke erinra mig, att jag vid det tillfället fick något som helst stöd från vare sig herr Staxäng eller herr Svensson i Ljungskile. Att jag instämde med herr Staxäng, när det gällde borttagande av omsättningsskatten på fisk och sill beror på att jag anser omsättningsskatten på dessa varor inkonsekvent, enär den inte uttages vid all försäljning. Den uttages när fisken köpes i fiskaffären, men icke när fisken köpes vid fångstställena. Så länge som vi ha en fiskreglering, förekommer ju försäljning direkt från fiskebåtarna inte i någon nämnvärd utsträckning, men det kan ändå inte vara riktigt att de som ha förmånen att bo vid kusten kunna slippa från omsättningsskatten på dessa livsmedel, medan de som bo inåt landet måste erlägga denna skatt. Med detta har jag velat förklara, varför jag instämde med herr Staxäng på denna punkt utan att därför ha instämt i allt vad han anförde i sin motivering.

Herr Svensson i Ljungskile talade om detta spörsmål, som om det vore i främsta rummet en fråga av näringsfysiologisk natur och i andra hand en fråga om tyngande av de barnrika familjerna. Han har emellertid fullkomligt rätt i att denna skatt är särskilt tyngande, när det gäller kött och fläsk. Det har nämligen visat sig, att när ransonerna beträffande dessa varor ökats ha många mindre bemedlade icke kunnat köpa ut sina ransoner därför att det ställt sig för dyrt.

Jag vill tillägga, att den gången min motion avstyrktes av bevillningsutskottet sades det — såvitt jag kan erinra mig — i utskottets betänkande icke något om vad ett bifall till motionen skulle innebära i fråga om minskning i inkomsterna av omsättningsskatten. Det framhålles nu, att denna minskning skulle uppgå till ett så stort belopp som hela 30 miljoner kronor.

Jag har inte ändrat min uppfattning om att skatten på här ifrågakvarande livsmedel bör tagas bort, enär dessa tillhöra de för kosthållet mera betydande. Men, när ingen ändring i denna kammars sammansättning ägt rum, sedan min motion senast var föremål för behandling, och inga ändrade förhållanden kommit till i så måtto, att vi kunnat minska våra statsutgifter, fann jag för min del det icke angeläget att vid årets riksdag taga upp motioner härom på nytt.

Jag vill erinra om att jag, jämte några av mina kvinnliga kamrater i kammaren, tänkte oss även ett annat sätt att åstadkomma lättnader för de mindre bemedlade konsumenterna på dessa varor, när vi i samband med rabatteringsfrågan vid 1942 års riksdag i en motion föreslog, att man i stället för att höja rabatterna på mjölk och smör skulle utsträcka rabatterna till att gälla även kött och fläsk, en åtgärd som ju även livsmedelskommissionen hade föreslagit. Jag kan icke heller minnas att herr Svensson i Ljungskile den gången understödde oss, när motionen, som avslogs, behandlades i kammaren. Den utväg, som vi föreslog, vore måhända bättre än att slopa omsättningsskatten.

Jag har velat påpeka dessa förhållanden, därför att jag anser att de äro värda beaktande. Det hade ju varit möjligt för motionärerna — och det gäller särskilt herr Svensson i Ljungskile — att då stödja den meningsriktning, som ville åstadkomma ett förbilligande av dessa varor för de mindre bemedlade. När man, som han gjorde, lägger näringsfysiologiska synpunkter på frågan bör man emellertid inte glömma, att riksdagen dock av omsättningsskatten på 300 miljoner kronor anslår en tredjedel till att sätta ned priserna på livsviktiga förnödenheter för de mindre bemedlade.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

Herr Hammarlund: Herr förste vice talman! Herr Björklund nämnde, att vi alla voro eniga om att införa omsättningsskatten, och det är ju alldeles riktigt, men den gången rörde det sig endast om att skaffa 200 miljoner kronor. Sedermera ha skatteintäkterna svällt ut så mycket, att vi i närvarande stund beräkna att skatten ger 300 miljoner kronor. Under sådana förhållanden kan man ju icke undgå att tycka, att det dock borde kunna finnas möjlighet att från skatten undanta vissa livsmedel, som vi i dag resonera om, nämligen fisk, fläsk och kött och dylika saker. Finansministern har ju aldrig räknat med att få dessa 300 miljoner kronor utan räknade den gången endast med 200 miljoner kronor.

Herr Staxäng drog ju fram så många skäl varför man skall taga bort omsättningsskatten, och alla dessa skäl äro ju fullt riktiga. Själv drog jag fram en hel del av dem, när vi sist diskuterade denna fråga, men jag visste icke den gången var jag hade herr Staxäng och hans partikamrater. Däremot har jag sedermera i den svenska högerpressen kunnat läsa var jag har dem, ty de ha såväl där som vid möten ute i landet talat om hur vi här i riksdagen slösa med skattemedel och hur man i riksdagen kommer med motioner, i vilka man begär att omsättningsskatten skall tagas bort. Det är ju mycket intressant att nu få höra, att herr Staxäng och hans partikamrater ha ändrat uppfattning på den punkten. Det är alldeles riktigt, som fru Nordgren nyss påpekade, att när hon på sin tid kom med sin motion, fick hon icke någon hjälp, och icke heller fick jag någon hjälp, när jag för någon tid sedan kom med min motion och just yrkade på den skrivelse till Kungl. Maj:t, som herr Staxäng nu pläderade för. Det var nämligen just i samband med det betänkande från bevillningsutskottet, som rörde min motion, som förslag om en sådan skrivelse lades fram.

Jag har, herr förste vice talman, icke något yrkande på denna punkt.

Herr Björklund: Herr talman! Det må ju vara riktigt, som herr Hammarlund sade, att omsättningsskatten från början beräknades ge 200 miljoner kronor och nu ger 300 miljoner kronor, men talarinnan närmast före herr Hammarlund talade ju just om vartill dessa överskjutande 100 miljoner kronor användas, nämligen till förbilligande av livsmedel o. s. v.

Fru Nordgren gav mig en liten vink om att hon ämnade komma tillbaka med sin motion, och det förstår jag, ty i ett av centrala omsättningsskatte-nämnden avgivet yttrande, som återfinnes på s. 3 i utskottets betänkande och som utan reservation anammats av utskottet, står bland annat följande: »Därest fiskerinäringen skulle anses vara i särskilt behov av stödjande åtgärder torde därför redan av principiella skäl kunna ifrågasättas, huruvida den lämpligaste formen därför vore att finna i skattefrihet för denna näringsprodukter», och så fortsätter man att utveckla detta. Omsättningsskatte-nämnden syftar här givetvis icke på något annat än just våra vanliga subventioner av andra livsmedel, och man tänker sig väl i detta sammanhang, att det skall vara möjligt att komma fram på den vägen beträffande både fisk och kött och fläsk. Men den tiden den sorgen. Det är icke därom vi tala i dag. Vad vi tala om är omöjligheten att skaffa 30 miljoner kronor på annat håll, och därför tillåter jag mig allt fortfarande vidhålla mitt yrkande.

Herr Staxäng: Herr talman! Bara några korta repliker till fru Nordgren och herr Hammarlund.

Jag är för min del givetvis ytterst tacksam för det instämmande, även om det gjordes med vissa reservationer, som fru Nordgren gjorde i mitt yrkande. Jag vill emellertid nämna, att redan när omsättningsskatten infördes diskute-

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

rade vi att motionera om befrielse för vissa varugrupper från skatt, och det har även skett sedermera, men varje gång har det upplysts, att det icke tjänar något till. Nu har emellertid läget i så måtto förändrats, att den tidigare mycket goda avsättningen på fisk helt och hållet har försvunnit, så att det faktiskt för närvarande råder avsättningssvårigheter. När fiskhandlarförbundet i sin framställning till finansministern har begärt en utredning i denna sak, så ha även de pekat på det förändrade läge som fiskerinäringen nu befinner sig uti.

Jag vill även nämna i detta sammanhang en annan skattefråga att när vi icke förrän i år från denna bänk ha motionerat om borttagande av krigskonjunkturskatten på fisk så har skälet varit, att vi tidigare gång efter gång gjort framställningar genom deputationer hos finansministern. Det är därför icke alltid säkert, att det syns i riksdagens protokoll, om man är välvillig till en sak eller icke.

Herr vice ordföranden i bevillningsutskottet eller rättare sagt talesmannen för utskottet gjorde gällande, att det skulle vara omöjligt att rubba på nuvarande bestämmelser för omsättningsskatten, om man icke kunde ange en bestämd väg för att skaffa medel för täckande av den inkomstminskning för statsverket, som härigenom kunde uppstå. Gentemot detta vill jag framhålla, att det ju trots detta likväl varit möjligt att vidtaga vissa justeringar. Vid olika tillfällen ha ju redan vissa varugrupper befriats från skatt, och det borde ju i så fall ha varit omöjligt redan då. Varför skall det då vara omöjligt att göra på samma sätt nu?

Till herr Hammarlund vill jag säga, att om jag icke röstade för motionen om helt slopande av omsättningsskatten — jag var för övrigt icke närvarande då — så motiverade jag det i mitt första anförande, då jag framhöll att något sådant för närvarande är omöjligt, men däremot bör man enligt min uppfattning så att säga successivt söka avveckla skatten genom att taga bort den för sådana produkter, beträffande vilka skatten medför mest olägenhet, och det gäller just de varor, som jag och även herr Svensson i Ljungskile här talat om. Jag har alltså redan i mitt första anförande klart motiverat vårt ställningstagande.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag tror icke det tjänar mycket till att här nu taga upp en debatt om omsättningsskatten i dess helhet. När herr Björklund talar om för oss att denna skatt icke nu kan avskaffas i sin helhet är det en tämligen överflödigt upplysning. Det veta vi ju ändå allesammans. Att däremot påstå, att man icke skulle kunna ändra gränsdragningen allt eftersom förhållandena ändra sig och att sådana förändringar icke skulle kunna motiveras, det tror jag är en ståndpunkt, som icke kommer att hålla sig så långt länge. Jag tror nog, att den ståndpunkten kan hållas i dag, men jag tror icke, att det kommer att dröja så långt länge förrän vid ändå bli tvungna att ändra gränsdragningen.

Som jag nämnde i mitt första anförande tror jag icke att vi någonsin kunna komma i den situationen, att vi på en gång kunna slopa skatten och de 300 miljoner kronor, som den ger utan vi komma under alla förhållanden att tvingas till att gå fram etappvis. Men då är det väl också den naturligaste vägen att gå, att man synar de varugrupper, som äro beskattade, för att se efter vad som lämpligast först bör tagas undan. Naturligtvis kan man ha olika uppfattningar både om var man bör börja och hur långt man bör gå, men jag är tämligen övertygad om att vi måste vandra den vägen.

För min del har jag vid en del tillfällen ställt yrkande om minskade statsutgif-

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

ter, och jag har gjort det i sådan omfattning, att ifall man skulle ställa plus och minus mot varandra, så skulle det bli full täckning för den inkomstminskning, som genom ett bifall till mitt yrkande skulle uppkomma för statsverket. Budgeten skulle alltså icke alls ha behövt belastas. Jag kan till exempel erinra om att jag opponerade mig, då man uppenbart onödigtvis sista gången slängde bort en massa pengar på att lagra cellulosa, som man sedan dess enbart haft besvär med, åtskilligt annat att förtiga.

Yrkandet i min motion har nu den formen, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att kött, fläsk och fisk samt salt sill och strömming överflyttas till de varugrupper, som äro befriade från allmän omsättningsskatt. Det gäller alltså enbart en hemställan till Kungl. Maj:t att taga saken under omprövning. Det bör icke möta något hinder att framställa ett sådant yrkande. Det är ju icke heller säkert, att en sådan omläggning kommer att ske vid gränsen för ett budgetår, utan det kan mycket väl ske under årets lopp och i samband med vissa andra dispositioner i fråga om statsfinanserna.

Herr **Hammarlund** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr förste vice talman! Jag vill endast meddela herr Staxäng, att vårt yrkande, när vi sista gången diskuterade denna fråga, var icke att helt och hållet ta bort omsättningsskatten utan det var just en skrivelse till Kungl. Maj:t och alltså det, som herr Staxäng i dag efterlyser. Han säger, att han själv icke var närvarande vid det tillfället, men det var i varje fall ingen från hans håll, som den gången var intresserad av den saken.

Härefter anförde

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag tror för min del liksom herr Svensson i Ljungskile, att man måste gå fram etappvis, när man skall klara denna sak, men jag anser, att dessa etapper böra läggas upp av Kungl. Maj:t och icke av bevillningsutskottet. Därför tror jag också, att man — under trycket från näringsorganisationernas sida på Kungl. Maj:t — gör klokt i att avvakta den tidpunkt, då Kungl. Maj:t, som säkerligen icke heller är så särskilt förtjust i denna skatt, finner tillfället vara inne och möjligheter överhuvud taget föreligga för att så småningom avveckla det hela.

Vidare vill jag säga, att mitt hjärta mildras icke i någon mån av den vackra titulatur, som man här har gett mig genom att kalla mig ordförande eller vice ordförande i riksdagens bevillningsutskott. Jag ber att få tillkännage, att jag är en vanlig enkel ledamot av utskottet, och det anhåller jag att tills vidare få vara.

När man här trycker så hårt på att tidpunkten just nu skulle vara inne för att vidtaga en ändring, så skulle jag vilja fråga, varför tidpunkten för en ändring just skulle vara inne i dag. Hur kan det komma sig, att denna tidpunkt för de olika partierna har blivit så sammanfallande? Ja, jag skall icke uttala mig om det, men om man går fram etappvis och i första hand begränsar sig till valfisket och gör det skattefritt, så kanske man har kommit ett stycke på väg för att förklara varför man så demonstrativt kommit in på dessa linjer i dag.

Herr **Staxäng**, som nu erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hammarlund, att om våra linjer i dag ligga så nära varandra, bör han ju mycket väl kunna rösta med mig i dag.

Till herr Björklund vill jag helt enkelt säga, att när han i en överläggning som denna måste sysselsätta sig med en felsägning då måtte man verkligen sakna sakliga argument.

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr Hällgren: Herr talman! När jag instämde med herr Staxäng var det därför att jag i allt gillade vad han sade i sitt första anförande och icke för att bedriva valfiske. För min del skall jag icke neka till att fiskarena ha haft goda inkomster, men de hade det också mycket dåligt ställt förut. Under kriget ha de förslitit sina redskap, de ha haft stora driftkostnader och de ha fått betala höga skatter. Före påsk var jag på ett sammanträde med representanter för statens livsmedelskommission för förhandlingar om fiskpriserna för Skåne och Blekinge. Det pris, som för ett år sedan garanterades per kilogram fisk, var 1 krona 13 öre. Nu lyckades vi efter sex timmars förhandlingar få igenom ett garantipris av 45 öre. Fiskarens utgifter för driften har stigit med cirka 400 %, medan priserna för närvarande äro garanterade ungefär vid förkrignivån, och detta blott under förutsättning att vi med hänsyn till den dåliga avsättningen kunna begränsa tillförseln till visst antal kilogram per fiskare och vecka. Med denna utveckling måste det bli katastrof för fiskarbefolkningen. Ett slopande av omsättningsskatten på fisk spelar därför ur statsfinansiell synpunkt icke längre någon roll, ty om staten får in 10 miljoner kronor på denna skatt men sedan måste hjälpa fiskerinäringen på annat sätt med 10 miljoner kronor har skatten icke längre någon betydelse för statsfinanserna. Däremot spelar ett slopande av skatten en roll ur den synpunkten, att man, i stället för att livsmedelskommissionen nu måste hopa stora lager och fiskarena icke kunna bedriva sin näring, skulle kunna förbilliga fisken, så att det blev större omsättning hos den stora och mindre köpkraftiga delen av den svenska allmänheten.

Det är ur denna synpunkt, som jag för min del har instämt med herr Staxäng. Jag skulle som sagt vilja betona, att det första man bör göra är att slopa omsättningsskatten på fisk för att på det sättet möjliggöra, att fisken i större utsträckning än hittills blir konsumerad av den svenska allmänheten.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag begärde ordet för en kort replik.

Först vill jag be bevillningsutskottets talesman om ursäkt för att jag råkade felsäga mig. Jag tror inte, att han behöver ta detta så allvarligt.

Därefter vill jag säga till herr Svensson i Ljungskile, när han påstod sig ha anvisat medel att ersätta de, genom borttagandet av omsättningsskatten på kött och fläsk, minskade inkomsterna genom att påtala den dyrbara lagringen av fodercellulosa, att det är mycket lätt att vara efterklok. Det var dock knappast möjligt ens för herr Svensson att kunna på förhand säga, hur 1942 års skörd skulle komma att utfalla, och jag tror, att svenska folket har all anledning att vara tacksamt för att det under de båda missväxtåren fanns fodercellulosa att tillgå, varigenom tusentals liter mjölk räddats åt landet.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag skall bara be att i anledning av fru Nordgrens sista replik få meddela, att det icke alls var fråga om någon efterklokhet från min sida, ty jag motionerade i förväg i frågan. När saken avgjordes i riksdagen skulle man vara blind på båda ögonen ifall man icke såg, hur skörden beträffande stråfoder skulle utfalla det året.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav först beträffande mom. I) propositioner dels på bifall till utskottets i detta mom. gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionerna I: 133 och II: 206; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Motioner om avskaffande av allmän omsättningsskatt för vissa animaliska födoämnen. (Forts.)

Härefter framställde herr förste vice talmannen beträffande mom. 2) propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionerna I: 201 och II: 296; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 16.

Interpellation.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Hansson** i Skediga, som anförde: Herr talman! Enligt 1937 års jordbruksräkning brukades omkring 80 procent av det totala antalet brukningsdelar med mer än 2 hektar åker av ägarna själva. Utarrenderade voro således 20 procent av brukningsdelarna, motsvarande 27 procent av åkerjorden. Arrendesystemets utbredning varierar emellertid starkt i olika delar av landet. I Uppsala län voro sålunda 35 procent av brukningsdelarna och 39 procent av åkerarealen utarrenderade. I jämförelse med vad förhållandet var enligt jordbruksräkningen 1932 har antalet arrendatorer något minskats, en utveckling som måste väcka allmän tillfredsställelse. Överhuvud är det angeläget, att jorden verkligen äges av och stannar hos den jordbrukande befolkningen. Fördelarna härav äro uppenbara både ur social och ekonomisk synpunkt.

Till skydd för jordbruksbefolkningens intressen ha inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom företagits. Sålunda stadgas förbud för bolag, ekonomiska föreningar och stiftelser att utan Konungens tillstånd förvärva fast egendom utom stads planlagda område. Undantagna från dessa bestämmelser äro kommuner, högskolor och universitet. Likaså kunna enskilda personer utan vidare köpa jordegendomar. Detta har särskilt under tider med stark penningvärdesförsämring vållat olägenheter och avbräck för jordbruksbefolkningen. Under våldsamma inflationsperioder söker sig kapitalet till fasta sakvärden. Under jordegendomar ha då varit placeringsobjekt. En dylik utveckling gjorde sig gällande under det förra världskriget, och liknande tendenser ha kunnat förmärkas också under den nuvarande kristiden, om än i blygsammare skala.

Spekulation i jord och skog brukar i allmänhet bedrivas av förmögna stadsbor, av enskilda personer således. Det är därför med viss förvåning man tager del av att Uppsala akademi funnit det förmånligt att placera penningöverskott i jordegendomar. Uppsala akademi är en sammanfattande benämning på de gårdar, som Gustav II Adolf donerade till universitetet för att ge det en säker och nödvändig inkomst. Akademigårdarna ha för länge sedan upphört att vara av någon större betydelse för universitetets ekonomi, vilken numera grundas på de statliga anslagen. Emellertid synes det förhålla sig så, att det penningöverskott, som uppstår av akademigårdarna, begagnas till inköp av jordegendomar. Framför allt ha de likvida medlen placerats i skogsegendomar.

Detta tillvägagångssätt ger anledning till åtskilliga reflexioner. Om driften av akademigårdarna lämnar ett överskott, bör detta i första hand användas

Interpellation. (Forts.)

till universitetets verksamhet. Kan detta på grund av vissa omständigheter icke ske, torde pengarna böra placeras t. ex. i statsobligationer. Universitetet är ju ej att betrakta som ett affärsföretag, som ständigt har behov av att utvidga sina domäner. Tvärtom borde det förbjudas att förvärva ytterligare egendomar, vilket enligt nuvarande lagstiftning dock ej låter sig göra. Det förefaller rimligt, att den lag av 1925, som stadgar förbud för bolag att förvärva fast egendom, utvidgas att omfatta också universitet och högskolor. Härigenom skulle det bli möjligt att effektivt hindra, att jordegendomar inköpas och avhändas jordbruksbefolkningen. Skäl tala för att akademigårdarnas antal i stället minskas genom att arrendatorerna beredas möjligheter till friköp.

I det nuvarande läget orsaka fastighetsköp av det slag som nämnts här ovan framför allt högre priser på jordegendomar med därav följande olägenheter. Samtidigt ökas svårigheterna för ungdomar, som vilja bli sina egna jordbrukare, att få tag i lämpliga jordbruk.

Med anledning av vad ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på de inköp av jord- och skogsegendomar, som Uppsala akademi företagit?

Anser herr statsrådet, att sådana åtgärder böra vidtagas, att dylika jordförvärv i framtiden förhindras?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Herr **Mäler** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Vid inbrottet *Interpellation.* av den allvarliga arbetslöshetskrisen i Västernorrlands län i början på detta år efterlystes från olika håll en lagstadgad varselkyldighet för industriföretagen vid förestående avbrott eller inskränkningar i driften. Även här i riksdagen fördes denna tanke fram i årets remissdebatt, och vid överläggningar inför länsstyrelsen i Härnösand har den varit på tal. Vid dessa överläggningar ha närvarande företrädare för industrien gjort uttalanden, som tolkats så att industriföretagen inom det av den nämnda krisen närmast berörda området vore beredda att utan särskilda ålägganden från det allmänna söka tillmötesgå kravet på ett varsel i något så när god tid, när en större begränsning eller ett avbrott i driften planerades.

Erfarenheten har emellertid visat, att denna tolkning varit förhastad. På sistlidna skärtorsdag fingo arbetarna vid Väja pappersmassfabrik i Ytterlännäs genom anslag i arbetslokalerna underrättelse om att driften skulle avbrytas från och med nästföljande dag. Underrättelsen kom ungefär en timma innan arbetet för dagen skulle avslutas, varför den av företaget tillämpade varseltiden i själva verket inskränkte sig till en timma. Meddelandet om driftsavbrottet vållade givetvis oro och bitterhet bland fabriken arbetare, vilka redan förut på grund av ojämnheten i driften och tidigare avsevärd arbetslöshet voro ekonomiskt utpumpade på ett sätt, som gjorde även den närmaste framtiden mycket dystert för dem.

Att industriföretagen inom detta område alltjämt bruka dylik metod för att underrätta de anställda om att de för längre eller kortare tid skiljas från arbetet, talar för att statsmakterna måste ta upp till övervägande och avgörande den ovan antydda lagstadgade skyldigheten för industriföretag att i god tid varsla om längre eller kortare arbetsnedläggelse. Det är givet att enbart varselplikten icke löser några försörjningsproblem, men den skulle i

Interpellation. (Forts.)

varje fall ge de anställda ett visst rådrum för att ordna sina ekonomiska angelägenheter på ett eller annat sätt, och den skulle ge samhällets organ vissa möjligheter att på ett tidigare stadium gripa in med lämpliga hjälpåtgärder.

Överhuvud taget synes det erforderligt, att statsmakterna på ett mera direkt sätt intresserade sig för industriens anställningsförhållanden. Det för kommande kriser uppställda önskemålet om full sysselsättning åt alla kan överhuvud taget icke effektueras därest de enskilda företagen äga fritt anställa ett stort antal arbetare under en kortare tid av året för att sedan lämna alla eller större delen av dem utan sysselsättning under en annan tid av året. Mot driftsvariationer, som uppkomma på grund av konjunktursvängningar, är kanske inte så mycket att göra, men sådana variationer, som uppkomma genom att företagen besluta sig för att utföra sin samlade årsproduktion under en kortare tid av året, för att låta de anställda vara utan sysselsättning under återstoden av året, borde med god vilja kunna elimineras. Då företagen själva icke synas besjälade av en dylik vilja, torde statsmakterna få i en eller annan form sörja för att företagets drift i möjligaste mån göres kontinuerlig.

Detta senare och större problem torde emellertid tarva åtskillig undersökning innan praktiska förslag kunna framläggas. Ganska snabbt borde däremot kunna åstadkommas en lagstiftning, som reglerade företagets plikt att varsla om förestående förändringar i driftens omfattning. Den ökade trygghet, som därmed skulle beredas de anställda, vore ingalunda tillfyllestgörande men dock av sådan betydelse, att den inför de växlingar på arbetsmarknaden, som vi ha att motse under de närmaste åren, skulle bli både den enskilde och kommunerna till avsevärd hjälp.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande frågor:

- 1) Har statsrådet övervägt att med hänsyn till inom Västernorrlands län inträffade händelser förbereda en lagstiftning avseende att ålägga industriföretagare plikt att i god tid varsla om förestående avbrott eller begränsningar i driften?
- 2) Är statsrådet i så fall beredd att till nästa års riksdag framlägga förslag i ärendet?

Denna anhållan bordlades.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 14, angående överlämnande till bevillningsutskottet av motionen nr 66 i andra kammaren av herr Thapper om viss ändring i lagen angående undantag i vissa fall från stadganden om uttagande av avgift vid indrivning av kommunalutskylder;

nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 90 regeringsformen;

nr 16, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet för kommuner att anslå medel till hjälp och stöd åt nödlidande människor ävensom till stipendier m. m.; och

nr 17, i anledning av väckt motion om införande i kommunallagarna av interpellationsrätt;

statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av riksdagens år 1943 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1942—30 juni 1943;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1944/45 till förlagskapital för inköp av förnödenheter m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlönande av lärare vid frälsningsarméns skolhem i Sundsgården i Hilleshögssocken;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Skara domkyrka;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade medel för budgetåret 1943/44 till barmarksunderhållet på landet;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för S. A. S. Sörensson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E. V. Ringsäter m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa skador på grund av ombordläggning;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av kostnad för ersättande av skadad sjökabel;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckt motion;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrädsfond m. m.;

första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner om införande av lagstadgad rätt för barn inom äktenskap att i vissa fall erhålla styvfaders släktnamn;

andra lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgrupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion angående utredning om rätt för kommun att bevilja stipendier eller andra bidrag till studieändamål;

nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i ordningsstadgan för rikets städer i syfte att för idrottsklubbar underlätta förläggandet av idrottsarrangemang till för dem lämplig tidpunkt; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående skapande av en gemensam nordisk arbetsmarknad; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskottets utlåtande, nr 6, angående utredning om inrättande av ett för allmänt och enskilt företagsliv gemensamt rationaliseringsorgan.

§ 19.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 13 april 1944.

Beviljades kanslisten fru Ebba Ihrman tjänstledighet på grund av sjukdom tills vidare under tiden från och med den 11 i denna månad, och förordnades till vikarie för henne jur. kand. K. Allan J. Löfgren.

In fidem
Sune Norrman.

§ 20.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1944/45 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret, i vad propositionen avser uppförande av expeditionsbbyggnad för militära staber i Karlstad;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45 till fria sommarresor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; samt

från bevillningsutskottet:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av dubbelbeskattningsavtalet av den 6 maj 1932 mellan Sverige och Danmark;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 april 1943 (nr 206) om utskylds betalning genom erkända skatteförmedlingskassor; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.35 em.

In fidem
Gunnar Britth.